

FRAMTIDENS NÄRINGS LIV I GÄVLE KOMMUN

-EN ANALYS AV NÄRINGS LIVSSTRUKTUR OCH UTVECKLINGSFÖRUTSÄTTNINGAR

Foto: Daniel Bernstål

SWECO

INNEHÅLL

1. Sammanfattning.....	3
2. Om rapporten.....	4
3. De stora trenderna.....	5
4. Branschbredd och specialiseringar.....	11
5. Sysselsättningsutvecklingen i Gävle.....	22
6. Den framtida näringsstrukturen i Gävle – framtidsutblick.....	29
7. Intervjuer med nyckelaktörer.....	33
8. Samlad analys.....	39
Bilaga 1 Branschindelning (SNI2007).....	44
Bilaga 2 Bioekonomi.....	47
Bilaga 3 Besöksnäring.....	50

1. SAMMANFATTNING

Gävle är en växande kommun och kommer enligt en prognos att ha 120 000 invånare 2030. För att Gävle kommuns tillväxtpotential ska kunna förverkligas behöver även näringslivet fortsätta att växa och utvecklas. I denna studie, genomförd av Sweco Society på uppdrag av Gävle kommun, framträder bilden av Gävle som en kommun med goda möjligheter i den pågående strukturomvandlingen. Kommunen har flera goda förutsättningar att dra nytta av denna: det geografiska läget, transportinfrastrukturen, befolkningstillväxten, näringslivsstrukturen med flera styrkor och ett antal specialiseringar, i synnerhet inom pappersvaruindustri, logistik, energi och miljö, myndigheter samt Geografiska Informationssystem (GIS). Kommunen har enligt Swecos framtagna prognos även en förväntad sysselsättningstillväxt med ca. +8 400 arbetstillfällen (+18%) fram till 2030.

Kommunen har dock flera stora utmaningar. Till dem hör digitaliseringens påverkan på olika branscher, hur strukturomvandlingen förändrar kraven på samhällsplaneringen, bristande kompetensförsörjning och hög arbetslöshet, tillgången på bostäder, samt hur staden ska växa för att balansera skiftande behov och intressen. I rapporten visas hur strukturomvandlingen av samhället från industri- till tjänstesamhälle gått hand i hand med urbaniseringen och globaliseringen. Digitaliseringen kommer också framöver att få genomgripande följder för Gävles näringsliv. Strukturomvandlingen förändrar även kraven på den kommunala planeringen. När tjänsteföretagen och de kunskapsintensiva företagen blir fler skiftar kraven på samhällsplaneringen och platsens roll som drivkraft och förutsättning för tillväxt

Dagens framväxande företag är ofta rotlösa i bemärkelsen att de inte är bundna till en viss plats. Nya lokaliseringpreferenser uppstår när snabbväxande kunskaps- och tjänstenäringsdras till attraktiva stadskärnor med utbud av kultur, nöjen, shopping, och även till öppna attityder och kreativa miljöer. Dessa typer av preferenser ställer nya krav på urbanitet och levande städer. Finns arbetskraften i staden kommer företagen efter, till skillnad från förr då människorna i högre utsträckning följde arbetstillfällena. Allt detta får konsekvenser svenska kommuners framtida arbete med kompetensförsörjning, näringslivsfrämjande och fysisk planering – så även för Gävle.

I rapporten presenteras en samlad analys som baseras på omvärldsspaning, statistikanalys, prognos och genomförda intervjuer med såväl näringsliv som offentliga aktörer. I analysen ges ett antal rekommendationer för hur Gävle strategiskt kan arbeta vidare för att stärka förutsättningarna för företag att etableras och fortsatt växa. De huvudsakliga slutsatserna är:

- Gävle bör ta se näringslivsarbetet i ett helhetsperspektiv – satsa på bredden! Ett mer attraktivt Gävle med ökade stadskvaliteter kommer öka kommunens förmåga att locka till sig nya invånare och företagsetableringar.
- Driv en strategisk och framförallt proaktiv markpolitik.
- Uppfinn inte ett nytt näringsliv, utan satsa på att stärka de grundläggande förutsättningarna utifrån det Gävle redan har och är bra på – med hänsyn till pågående trender i omvärlden och i näringslivet.
- För att stärka Gävles specialiseringar och näringslivsutvecklingen i stort, behöver den samlade kompetensnivån höjas i kommunen och i arbetsmarknadsregionen. En utökad dialog mellan högskolan och kommunen kan öppna upp nya möjligheter för att högskolan på sikt i ännu högre grad skulle kunna understödja arbetsmarknadsregionens näringsliv genom exempelvis fler strategiska samarbeten. Högskolans pågående satsning på co op-utbildningar (studier varvat med arbetsperioder hos företag) är ett gott exempel på detta.

2. OM RAPPORTEN

BAKGRUND OCH SYFTE

Bakgrunden till föreliggande utredning är att det saknats ett sammanhållet underlag som visar i vilka riktningar näringslivet i Gävle kan komma att utvecklas framöver, vilka omvärlds- och lokala faktorer som påverkar och hur kommunen inom sin rådighet kan arbeta för att främja det näringslivets utveckling. Det har konstaterats att kommunens framtida processer för t.ex. etableringar, kompetensförsörjning och fysisk planering behöver ta sin utgångspunkt i en grundlig analys av näringslivsutvecklingen i Gävle och i arbetsmarknadsregionen som helhet.

Uppdraget syftar därför till att göra en analys av Gävles nutida och möjliga framtida näringslivsstruktur och förutsättningar. Analysen är ett av de underlag som kommer att ligga till grund för kommunens fortsatta strategiska arbete kring näringslivsfrågor, och ambitionen är att rapporten kommer att bidra till Gävles fortsatta tillväxt som stad och som kommun till och bortom 2030.

DISPOSITION OCH LÄSANVISNING

Rapporten är uppbyggd med följande delar:

I den inledande delen (kapitel 3) ges en beskrivning av ett antal omvärldstrender, som är viktiga för den övergripande förståelsen av vilka större krafter som påverkar Gävle och dess arbetsmarknadsregion. Här belyses även särskilt viktiga regionala utvecklingsindikatorer såsom befolkningsutvecklingen och arbetspendlingens utveckling.

De följande två delarna (kapitel 4 och 5) innefattar en statistikanalys av Gävle och Gävles arbetsmarknadsregion. I kapitel 4 analyseras Gävles branschbredd samt näringslivets specialiseringar, två grundläggande indikatorer för att förstå näringslivets struktur, konkurrenskraft, omställningsförmåga och utvecklingsförutsättningar.

I kapitel 5 analyseras trender i sysselsättningsutvecklingen under 2000-talet i ett antal branscher.

Därefter redovisas i kapitel 6 resultatet av den prognos som tagits fram för branschernas utveckling. I detta kapitel blickar vi framåt i tiden och för resonemang kring tillväxtpotentialen för olika branscher i Gävle.

Kapitel 7 innehåller ett sammandrag av sexton intervjuer med nyckelpersoner inom såväl offentlig som privat verksamhet, intervjuer som givit värdefulla inspel till att fördjupa analysen av näringslivets och olika branschers framtid, potential och behov.

Avslutningsvis, i kapitel 8, görs en samlad analys med slutsatser och rekommendationer.

Om den statistik som använts

I denna rapport används genomgående officiella statistikällor såsom SCB samt Tillväxtverkets databas Regionalt informationssystem (rAps-RIS). Branschindelningen i SCB:s statistik utgår från Standarden för svensk näringsgrensindelning, SNI, som används för att klassificera företag och arbetsställen efter vilken verksamhet de bedriver. I bilaga 1 redovisas vilka slags företag/verksamheter som ingår i respektive bransch som beskrivs i rapporten.

Om den geografiska avgränsning som använts

I rapporten jämförs Gävle kommuns utveckling med utvecklingen i riket som helhet samt med utvecklingen i Gävles funktionella arbetsmarknadsregion som förutom Gävle även utgörs av Sandviken, Hofors, Ockelbo och Älvkarleby.

Sverige har 60 funktionella arbetsmarknadsregioner. En FA-region (som dessa benämnes) är en region, ”inom vilken människor kan bo och arbeta utan att behöva göra alltför tidsödande resor. En FA-region består av en eller flera kommuner och baseras i grunden på arbetspendling över

kommungräns. Den baseras även på ett antal antaganden som härleds från historisk utveckling och framtidsprognoser.”¹

Gävle jämförs även med kommunerna i det resultatnätverket R9 (i rapporten benämnt R9-kommunerna). Syftet med R9-nätverket, som Gävle ingår i sedan år 2012, är att följa och jämföra utvecklingen i nio kommuner av ungefärlig likartad storlek. Utöver Gävle ingår Eskilstuna, Jönköping, Linköping, Norrköping, Södertälje, Uppsala, Västerås och Örebro.

Om framtagandet av rapporten

Denna rapport har tagits fram av Sweco Society under perioden maj – oktober 2018, på uppdrag av Gävle kommun. Swecos team har bestått av Erik Bergfors (uppdragsledare), Emma Andersson, Sebastian Christner, Christian Skarman och Stefan Wing.

Från Gävle kommun har styrgruppen bestått av kommundirektör, förvaltningschef Näringsliv & arbetsmarknad Gävle (även beställare), förvaltningschef Samhällsbyggnad Gävle, förvaltningschef kommunledningskontoret, näringslivschef samt analytiker kommunledningskontoret.

---

¹ <https://tillvaxtverket.se/statistik/regional-utveckling/regionala-indelningar/fa-regioner.html>

3. DE STORA TRENDERNA

I detta inledande avsnitt beskrivs ett antal stora omvärldstrender, vilket ger en övergripande förståelse för vilka större krafter som påverkar Gävle och dess arbetsmarknadsregion.

STRUKTUROMVANDLINGEN OCH URBANISERINGEN HÄNGER SAMMAN

Strukturomvandling innebär långsiktiga och successiva förändringar i sammansättningen mellan olika sektorer i näringslivet och de faktorer som driver tillväxt (innovationer, institutioner och investeringar). Strukturell omvandling i näringslivet har i ett historiskt perspektiv haft en betydande påverkan på arbetsmarknaden och befolkningens bosättningsmönster (se Figur 1 och 2).

Jordbrukssamhället: I mitten av 1800-talet arbetade tre fjärdedelar av antalet sysselsatta i Sverige i jordbruket med binärningar. Endast en tiondel av befolkningen bodde i tätorter. Mekaniseringen och effektiviseringen av jordbruket medförde ett överskott på arbetskraft som friställdes för arbete i de framväxande industrierna.

Industrisamhället: Under 1930-talet blev industrin den största sektorn i ekonomin i termer av andelen sysselsatta samtidigt som andelen tätortsinvånare hade ökat till drygt hälften. De industriella verksamheterna kännetecknades av stora koncentrationsfördelar i produktionen, vilket i praktiken innebär större men färre arbetsställen. En sådan utveckling förutsätter en koncentration av befolkningen till färre platser.

Tjänstesamhället: I slutet av 1960-talet började andelen sysselsatta i industrin att minska samtidigt som andelen sysselsatta i riket ökade. Parallellt med detta fortsatte andelen boende i tätorter öka för att plana ut på ca 85 procent under 1970-talet. Att andelen invånare i tätorter planade ut betyder inte att den geografiska utvecklingen har varit statisk sedan 1970-talet.² Utvecklingen under tjänstesamhällets framväxt har istället kännetecknats av en polariserad utveckling mellan regioner. Storstadsregioner och regioner med större städer har haft en starkare befolknings-, sysselsättnings- och inkomstutveckling än andra regioner. Regioner som haft den minst gynnsamma utvecklingen är glesbygdsregioner och traditionella industriregioner. Regionförstoring har varit ett sätt att hantera den tilltagande rumsliga polariseringen. Arbetspendlingen har ökat kraftigt och antalet lokala arbetsmarknadsregioner (LA-regioner) har minskat från 126 stycken 1985 till 71 st. 2016. Bristande tillgänglighet är den stora strukturella utmaningen för glesbygdskommunerna.

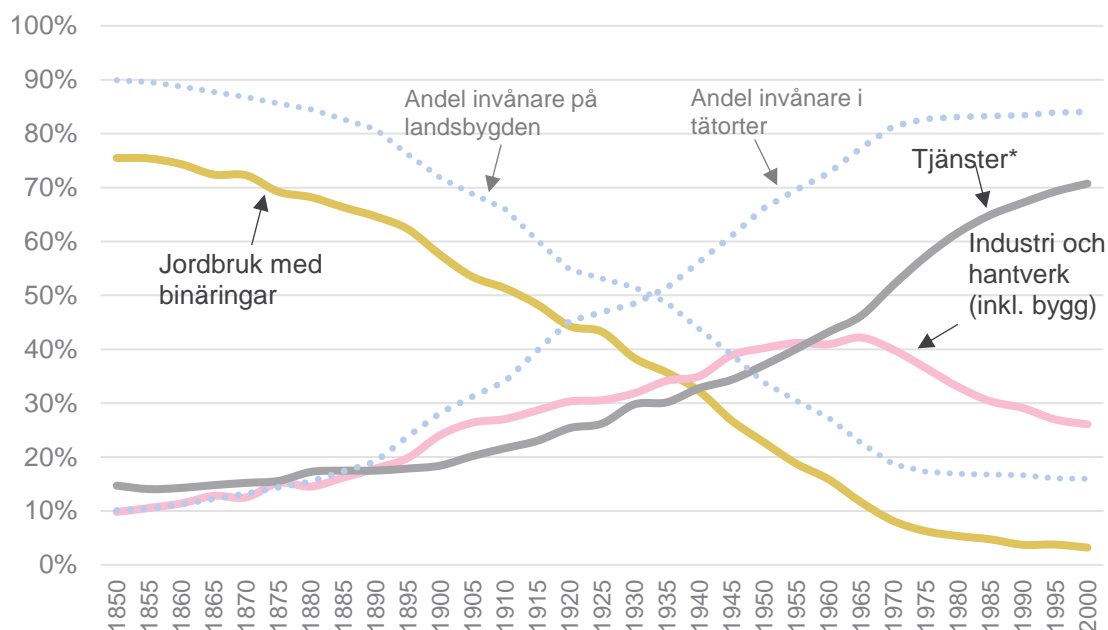
Strukturomvandlingen i näringslivet har följaktligen haft och har alltså en betydande påverkan på utvecklingsförutsättningarna i olika geografier.

Den kraftiga tillbakagången i antalet sysselsatta inom industriella verksamheter innebär inte att industrisektorns betydelse för ekonomin har minskat i motsvarande grad. Den direkta sysselsättningsminskningen är i viss mån en statistisk synvilla. Utlokalisering (*outsourcing*) har varit en trend i näringslivet i flera decennier där industriföretagen har renodlat sina verksamheter och istället anlitat specialiserade tjänsteföretag. När det var vanligt att industriföretagen bedrev lokalvård, posthantering, fastighetsskötsel, personalmatsalar, löneadministration etc. i egen regi räknades de anställda som sysselsatta i industriverksamhet. Nu anlitar industriföretagen (och stora tjänsteföretag för den delen) istället specialiserade tjänsteföretag i större utsträckning än tidigare. Underskattningen av industrins betydelse beror emellertid inte enbart på outsourcing av tjänsteverksamhet inom industriföretagen. Tjänsteinnehållet i industriproduktionen har fått en allt större betydelse för industrins konkurrenskraft och värdekedjorna i dagens globaliserade ekonomi är mycket komplexa.³

² Definitionen av en tätort avser ett tätbebyggt område med minst 200 invånare där avståndet mellan husen är mindre än 200 meter samt där andelen fritidsfastigheter understiger 50 procent. Källa: SCB.

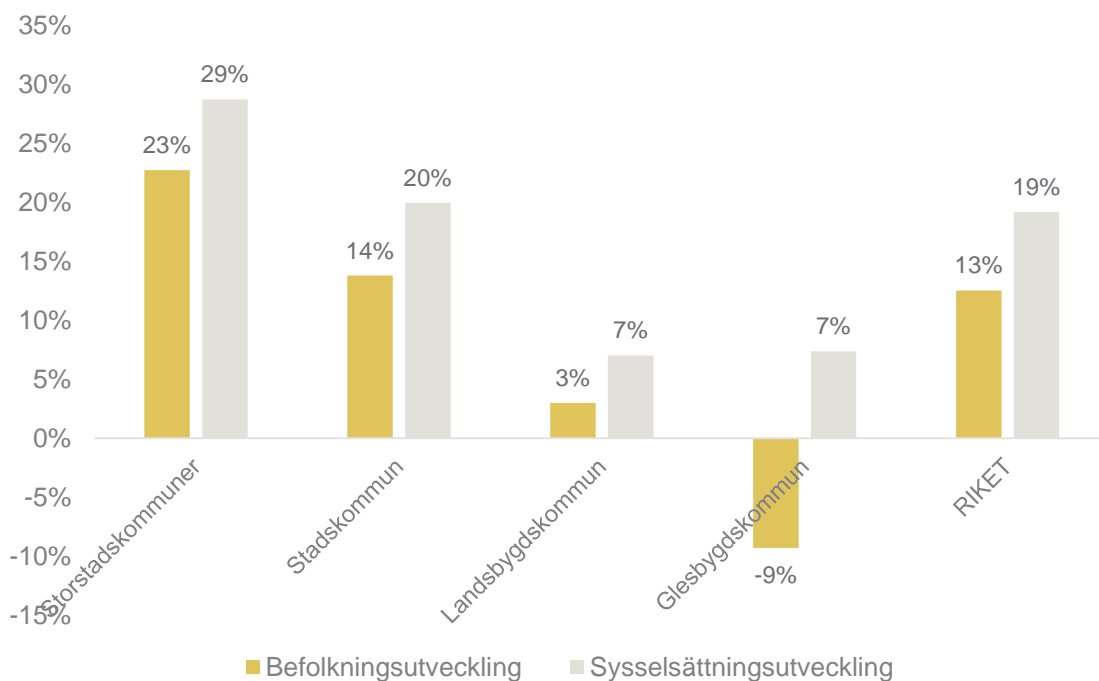
³ Almega och Industrierbetsgivarna (2018) *Sveriges exportsektor växer med ökat tjänsteinnehåll*.

Figur 1 Andelen sysselsatta mellan ekonomins sektorer 1850-2000 samt andelen boende i tätort och landsbygd, i procent.

Källa: Edvinsson (<http://historia.se/tableO.xls>, 2015) samt egen bearbetning.
Anm. Streckade linjer avser andelen invånare i tätorter och på landsbygden, i procent.

Figur 2 Befolknings- och sysselsättningsutveckling 2000-2016 per kommuntyp, i procent (Källa: SCB)

GLOBALISERINGEN ÄR EN DRIVKRAFT BAKOM STRUKTURUMVANDLINGEN

Globaliseringen av ekonomin handlar om mycket mer än ett ökat handelsutbyte mellan länder. Den har drivits fram av en kombination av teknologiska, politiska, institutionella och kulturella förändringar. Globaliseringen har varit en betydande drivkraft bakom strukturomvandlingen under lång tid och särskilt under det senaste halvsekle.

Under 1960- och 70-talet blev konkurrensen från framväxande ekonomier allt mer påtaglig för etablerade industriländer. Under 1970-talet genomgick exempelvis den svenska varvsindustrin och tekoindustrin ett stålbad. För att bibehålla konkurrenskraften har industrialiserade länder satsat på att öka kunskapsinnehållet i produktionen och specialisera sig på verksamheter högre upp i förädlingskedjan. Detta har lett till en utveckling mot ökad internationell arbetsdelning och specialisering i komplexa globala värdekedjor. En konsekvens av detta är att länders ekonomier är mer integrerade än tidigare.

Globaliseringen av ekonomin är en viktig drivkraft bakom den polariserade rumsliga utvecklingen i etablerade industriländer. Kunskapsintensiva verksamheter har bäst utvecklingsförutsättningar i täta och folkrika regioner med hög utbildningsnivå och där tillgången till specialister är stor, medan en stor del av de industriverksamheter som har bedrivits i mindre orter och på landsbygden har mött hård konkurrens från framväxande ekonomier i Östeuropa och Asien. I Sverige är Bergslagen ett exempel på en traditionell industriregion med en långsiktigt negativ befolkningsutveckling. Ett annat exempel är från USA med det s.k. "rostbältet" beläget i den nordöstra delen av landet.

Det betyder inte att alla mindre orter och landsbygder har dåliga utvecklingsförutsättningar. Näringsstruktur, naturtillgångar, utbildningstraditioner och geografiskt läge är faktorer med stor betydelse. Landsbygder med attraktiva besöksmål har bättre förutsättningar att skapa en mer diversifierad näringsstruktur med både produktionsinriktade och konsumtionsinriktade inslag. Mindre diversifierade städer har sämre förutsättningar än mer diversifierade, till exempel har det ensidiga beroendet av automobilindustrin inneburit en negativ utveckling för Detroit i USA och för Trollhättan i Sverige.

DIGITALISERINGEN ÄR NÄSTA STORA STEG I STRUKTURUMVANDLINGEN

Mycket talar för att informations- och kommunikationsteknologi (IKT) är, på ett liknande sätt som elektriciteten var, en *genombrottsteknologi* (*general purpose technology*) med betydande påverkan på arbetsmarknaden och näringslivet. I den första fasen tillämpas genombrottsteknologin i mer avgränsade branscher och verksamheter. I den andra fasen börjar teknologin tillämpas brett i samhället med omfattande konsekvenser för ekonomin, näringslivet och arbetsmarknaden. Innovationer och produktivitetökningar kommer då allt oftare från rationaliseringar och effektiviseringar (från processinnovationer snarare än produktinnovationer). Digitaliseringen kan sägas vara den andra fasen av informationsrevolutionen.

Tillämpningen av IKT har redan haft stora konsekvenser på arbetsmarknaden. Den har bidragit till en *jobbpolarisering* då antalet arbetstillfällen har ökat i högkvalificerade yrken och i manuella lågbetalda serviceyrken, medan andelen arbetstillfällen i mitten av lönefördelningen har minskat.⁴

Digitaliseringen har påverkat ekonomin på flera sätt. Ekonomerna Breman och Felländer menar att digitaliseringen har effektiviserat traditionell produktion, omvandlat fysiska varor till digitala

---

⁴ Frey, C. B., & Berger, T. (2015). Digital Disruption at Work. i Digitaliseringskommissionen, *Om Sverige i framtiden – en antologi om digitaliseringens möjligheter* (ss. 107-134). Stockholm: SoU 2015:65.

tjänster (t.ex. e-böcker och strömmad musik) samt att framväxten av digitala plattformar effektiviserat och internationaliserat tjänster som tidigare var lokala. Det sistnämnda har också inneburit att behovet av mellanhänder har minskat.⁵ Innovationer som förarlösa fordon, 3D-skrivare, drönare och delningsekonomi med mera har potential att utmana befintliga affärsmodeller och förändra förutsättningarna för hela yrkesgrupper.

Det är mer oklart vilken påverkan den digitala revolutionen kommer få på sikt för utvecklingsförutsättningarna i typer av geografier. Så här långt tycks den främst ha gynnat städer och tätare regioner genom ett ökat kunskapsinnehåll i produktionen. Å andra sidan har teknologin en potential att förbättra servicenivån i mer glesbefolkade regioner.

STRUKTURUMVANDLINGEN FÖRÄNDRAR KRAVEN PÅ SAMHÄLLSPLANERINGEN

Framväxten av tjänsteföretag och kunskapsintensiva företag har förändrat kraven på samhällsplaneringen och platsens roll som tillväxtskapande. Det beror särskilt på att företagen inom de nya näringarna har helt andra lokaliseringpreferenser än tidigare, då företagen i hög grad var geografiskt bundna till särskilda platser. Industri- och tillverkningsföretag valde att lokalisera sig i orter som kunde erbjuda naturförutsättningar, råvaror eller infrastruktur. Tidigare flyttade också människorna till orterna där jobben fanns. I det postindustriella samhället har detta förändrats. Utvecklingen har kännetecknats av en ökad rörlighet både hos människor och företag, och dagens företag är ofta rotlösa i bemärkelsen att de inte är bundna till en viss plats.

Nya lokaliseringpreferenser innebär nya förutsättningar där kommunerna måste erbjuda mer än fördelaktiga markpriser och billiga lokalhyror för att kunna attrahera företag inom de nya snabbväxande kunskaps- och tjänstenäringarna. Kunskapsföretagen dras till attraktiva stadskärnor, utbud av kultur, nöjen, shopping, men även till öppna attityder och kreativa miljöer. Dessa typer av preferenser ställer nya krav på urbanitet och levande städer. Finns arbetskraften i staden kommer företagen efter, till skillnad från förr då människorna i högre utsträckning följde arbetstillfällena.

Arbetsvillkor och arbetsförutsättningar i övrigt, hur goda dessa än är, räcker ofta inte för att attrahera och behålla anställda som har valmöjligheter. Ur individens perspektiv spelar också stadens kvaliteter som livsmiljö en viktig roll.⁶

På många platser investerar man i att utveckla stadens rum, för att stärka stadens potential som en plats för mångskiftande upplevelser och social samhörighet samt för att skapa en attraktiv stadsmiljö dit företag kan locka kompetenta och kräsna medarbetare och deras familjer.⁷

Samhällsplaneringen är således ett viktigt verktyg för att möta de förändrade kraven på det nya näringslivet. Det handlar om allt från att stärka tillgängligheten inom och mellan städer, till att skapa attraktiva bostäder och främja en levande stadsmiljö. I en omfattande studie som undersökt människors val av boendeort i olika delar av USA framkom bland annat att fysiska kvaliteter i stadsmiljön hänger nära samman med hur nöjd man är med sin boendeort. Fysiska kvaliteter

---

⁵ Breman, A., & Felländer, A. (2014). Diginomics – nya ekonomiska drivkrafter. Ekonomisk debatt 6/2014, 28-38.

⁶ Cars och Engström (red) (2008) Stadsregioners utvecklingskraft – trender och nya perspektiv, Forskargruppen för Stadsregioner och utvecklingskraft 2008:1, Kungliga Tekniska Högskolan

⁷ Strategi för Karlskrona, <https://www.karlskrona.se/globalassets/samhallsplanering-och-trafik/planer-och-projekt/projekt/stortorget/strategi-karlskrona---gehl-architects.pdf>

såsom parker och stadsmiljö hade till exempel större förklaringsvärde till varför invånarna var nöjda än tillgången till arbete.⁸

Även i de svenska städerna har lokaliseringpreferenserna förändrats. Cars (2006) lyfter fram Ystad för att exemplifiera hur preferenserna för val av boendeort har förändrats. Före 1970 var det drygt 60 procent av inflyttarna i Ystad som angav att motivet till flytt var arbete. Efter 1990 har denna andel sjunkit markant, till drygt 20 procent. Samtidigt har betydelsen av stadsmiljön som flyttmotiv ökat, från 30 procent 1970 till 60 procent 1990.⁹ Betydelsen av stadens utbud, estetisk och kvalitet har således ökat i betydelse i takt med lokaliseringpreferenser ändrats och rörligheten ökat.

Foto: Daniel Bernstål

---

⁸ Florida et al (2011) Beautiful Places: The Role of Perceived Aesthetic Beauty in Community Satisfaction, *Regional Studies*, 45:1, 33-48

⁹ Cars (2006) Kultur, turism och stadsattraktivitet - Kultur som attraktion och värdeskapare, forskningsrapport från Kungliga Tekniska Högskolan, Institutionen för samhällsplanering och miljö

4. BRANSCHBREDD OCH SPECIALISERINGAR

I detta kapitel analyseras Gävles branschbredd och genom en djupdykning i SCB:s branschstatistik analyseras näringslivets specialiseringar. De huvudsakliga slutsatserna är:

- Arbetspendlingen och befolkningsutvecklingen är två nyckelfaktorer för näringslivsutvecklingen
- Tidigare specialisering i näringslivet lägger grunden för nya specialiseringar
- Gävle har ett antal tydliga specialiseringar inom pappersvaruindustri, logistik, energi/miljö, myndigheter och GIS
- Dessa specialiseringar har större betydelse för näringslivet som helhet än vad sysselsättningstalen för enskilda branscher visar

ARBETSPENDLINGEN ÄR EN GRUNDBULT I REGIONFÖRSTORINGEN

Möjligheten till arbetspendling är en viktig faktor för regioners utvecklingsmöjligheter. Genom pendlingen får individer bättre tillgång till utbildning och lättare att hitta arbete, samtidigt som näringslivet får lättare att hitta kompetens, kundgrupper och samarbetspartners. Dessutom kan arbetskraften lättare slussas från en bransch på tillbakagång till mer expansiva sektorer. År 2016 arbetspendlade drygt 1,6 miljoner individer över en kommungräns i Sverige. Det innebär att arbetspendlingen har ökat med totalt 16 procent sedan år 2008.

Tabell 1 De största pendlingsrelationerna och utvecklingen (Källa: SCB, sorterat efter största inpendling)

Pendlingsrelation	inpendling (2016) från	utpendling (2016) till	inpendling utveckling 00-16	utpendling utveckling 00-16
Sandviken	2975	3204	40%	66%
Älvkarleby	1504	697	12%	49%
övriga	658	585	12%	-22%
Uppsala	510	560	95%	157%
Ockelbo	495	233	17%	114%
Tierp	449	551	46%	110%
Söderhamn	434	277	43%	79%
Bollnäs	333	0	62%	0%
Hudiksvall	300	0	133%	0%
Stockholm	291	857	68%	41%
Hofors	245	130	58%	63%
Falun	162	130	65%	27%
Ljusdal	125	0	47%	0%
Sundsvall	91	101	14%	77%
Borlänge	70	94	37%	47%
Sigtuna	0	107	0%	168%
Solna	0	130	0%	124%
Östhammar	0	205	0%	147%
Summa	9639	8979	44%	64%

Gävle kommuns största pendlingsutbyte (Tabell 1) sker med Sandviken, vilket gäller både in- och utpendlingen. Därefter är inpendlingen störst från Älvkarleby, Uppsala, Ockelbo och Tierp.¹⁰ Utpendlingen följer i stort samma mönster. För de största pendlingsrelationerna kan konstateras att

¹⁰ Statistikposten "okänt" exkluderas här.

Uppsala sedan år 2000 för den största procentuella ökningen av både in- och utpendlare, vilket kan ses som en indikation på Gävles närmande till Stockholms arbetsmarknadsregion, som inkluderar Uppsala). Intressant att notera är att Stockholm¹¹ står för näst största utpendlingsflödet men kommer först på 10:e plats i inpendling. Samtidigt har inpendlingen från Stockholm ökat mer än utpendlingen (68% jfrt. med 41%); detta kan möjligtvis ses som en indikation på att Gävles arbetsmarknad ökat i attraktionskraft genom exempelvis de senaste årens utlokalisering av myndigheter.¹²

Indelat per bransch (Tabell 2 nedan) kan konstateras att inpendlingen är störst inom branscherna företagstjänster, vård och omsorg, offentlig förvaltning och byggverksamhet. Omlokalisering av myndigheter till Gävle (ESF-rådet, Statens servicecenter m.fl.) har inneburit ökad inpendling¹³ inom offentlig förvaltning, vilket kan förväntas fortsätta öka med kommande utlokaliseringar. Utpendlingen är störst inom tillverkningsindustrin (i huvudsak Sandvik) följt av vård och omsorg samt företagstjänster.

Pendlingskvoten¹⁴, d.v.s nettoinpendlingen inom de största branscherna (Tabell 2 nedan) är högst inom branschen offentlig förvaltning, följt av byggverksamhet och företagstjänster. Den negativa pendlingskvoten för tillverkningsindustrin kommer av tidigare stora företagsnedläggningar i Gävle, i kombination med att Sandvik (Sandviken, Östhammar) är Gävles största privata arbetsgivare. Här bidrar också delvis att företag har utlokaliserat företagstjänster som tidigare skötts internt. En mer positiv pendlingskvot är sannolikt att vänta inom hotell- och restaurangverksamhet, som växer i kommunen (och som kan anställa arbetslösa i kringliggande kommuner).

Tabell 2 Inpendling, utpendling, pendlingskvot (Källa: SCB, sorterat efter största inpendling)

Bransch	inpend- ling (2016)	utpend- ling (2016)	Pend- lingskvot	inpend- ling ut- veckling 08-16	utpend- ling ut- veckling 08-16
företagstjänster	1486	904	1,6	31%	125%
vård och omsorg; sociala tjänster	1428	1018	1,4	10%	131%
offentlig förvaltning och försvar	1234	530	2,3	44%	119%
byggverksamhet	1083	575	1,9	16%	102%
handel	978	825	1,2	12%	84%
utbildning	628	728	0,9	16%	130%
tillverkning och utvinning	618	2487	0,2	-29%	107%
transport och magasinering	545	335	1,6	2%	115%
kulturella och personliga tjänster m.m.	377	447	0,8	-2%	161%
information och kommunikation	323	259	1,2	24%	127%
hotell- och restaurangverksamhet	286	329	0,9	13%	142%

¹¹ Statistiken avser här Stockholms kommun/stad.

¹² Statistiken kopplar inte samman pendling per bransch med pendlingsrelation (från-till), men det kan antas att den ökade inpendlingen från Stockholm i hög grad utgörs av högkvalificerad arbetskraft till exempelvis offentlig förvaltning.

¹³ Noteras: pendlingsstatistik per bransch finns enbart från 2008. Därför är jämförelsen i denna tabell (08-16) kortare än i den föregående tabellen, där en längre tidsperiod (00-16) kunde användas.

¹⁴ Pendlingskvoten räknas ut genom att dividera antalet inpendlare med antalet utpendlare. En pendlingskvot som understiger ett betyder att det sker en nettoutpendling, medan en pendlingskvot som överstiger ett betyder att det sker en nettoinpendling. Källa RUF.S.

jordbruk, skogsbruk och fiske	178	55	3,2	13%	87%
energiförsörjning; miljöverksamhet	158	239	0,7	24%	172%
finans- och försäkringsverksamhet	156	103	1,5	14%	77%
fastighetsverksamhet	141	113	1,2	33%	149%
okänt	20	32	0,6	-31%	139%
Summa	9639	8979	1,1	14%	115%

ÖKAD FOLKMÄNGD LÄGGER GRUNDEN FÖR ETT DIVERSIFIERAT NÄRINGS LIV

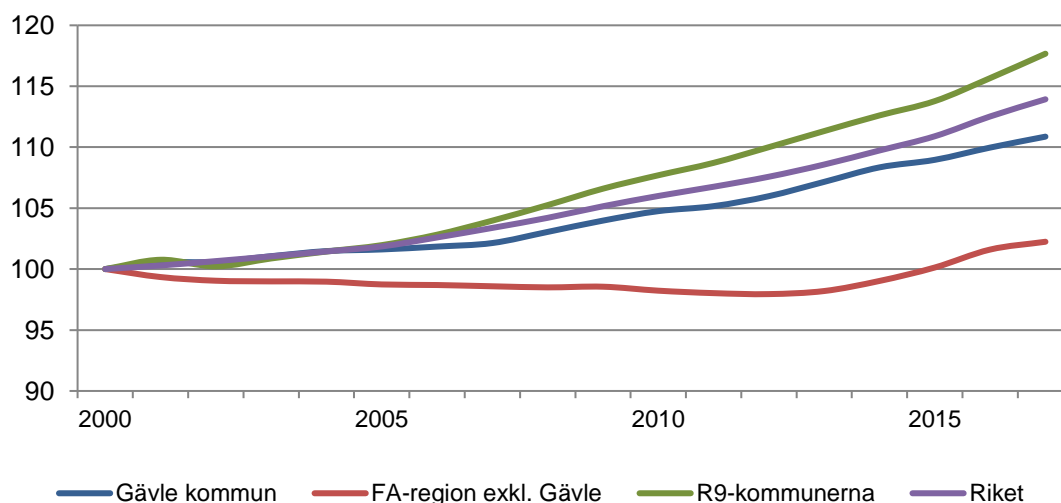
Befolkningsutveckling – Gävle är ”dragloket som halkat efter”

Under 00-talet, liksom en lång period dessförinnan, har befolkningsutvecklingen i Sverige varit fortsatt svag i framförallt små kommuner. Bland de kommuner där minskningen varit störst finns många som har färre än 8 000 invånare. Samtidigt sker en fortsatt koncentration till storstadsregionerna och till regioncentra.

Sistnämnda är tydligt även i Gävle, som under perioden 2000 – 2017 (Figur 3) ökade nästan i nivå med riket (10,9% jfrt. med 13,9%). Under samma period ökade övriga kommuner i FA-regionen med 2,2%, efter att utvecklingen vänt uppåt från år 2013 och accelererat från 2015 och framåt. Samtidigt som Gävle tydligt är regionens ”draglok” kan konstateras att R9-kommunerna under samma period ökade med hela 17,7% - Gävle halkade alltså efter sina jämförelsekommuner.

Figur 3 Gävles befolkningsutveckling 2000-2017 (Källa: SCB)

Indexerad utveckling (2000=100)

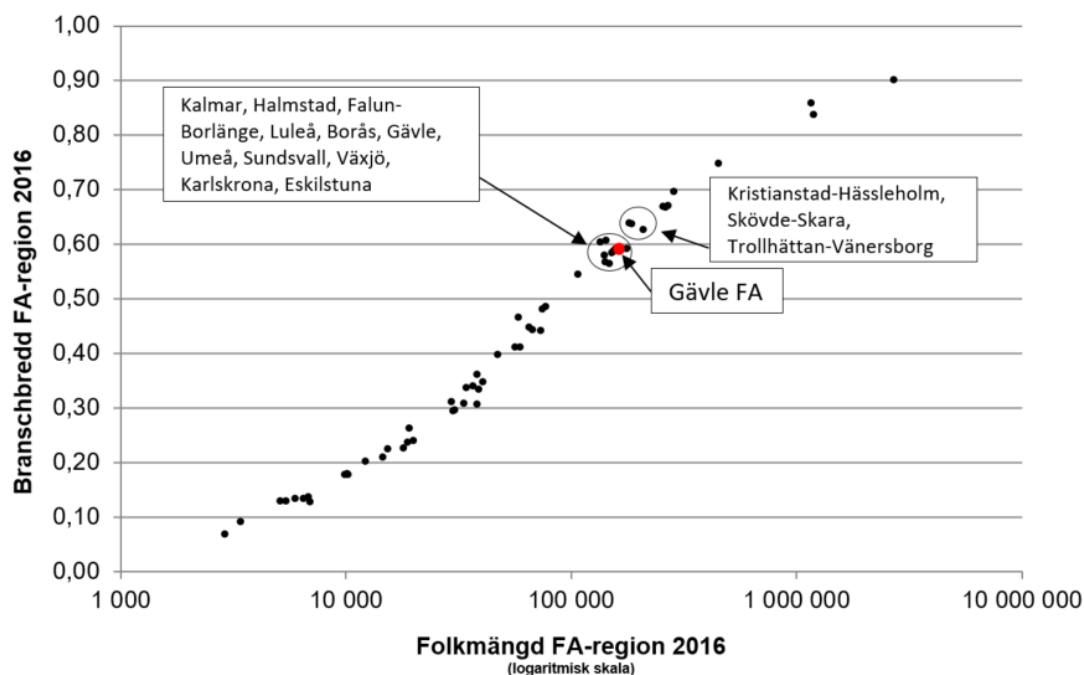

Branschbredd – Gävle FA på förväntad nivå

Bredden på näringslivet är en viktig attraktivitetsfaktor för en stad. Folkmängden sätter tydliga gränser för hur diversifierat näringslivet kan vara. När det gäller bredden på näringslivet är det viktigt att se till hela den funktionella geografin eftersom branscher har olika lokaliseringsmönster. I figuren nedan framgår därför sambandet mellan branschbredden i Sveriges funktionella ar-

betsmarknadsregioner. I Figur 4 nedan framgår att branschbredden i Gävles FA-arbetsmarknadsregion¹⁵ är förväntad i förhållande till folkmängden – knappt 60 procent av samtliga branscher enligt den finaste näringsgrensindelningen finns i FA-regionen. Av diagrammet framgår att variationen i branschbredden mellan FA-regioner av samma storlek aldrig är större än några få procentenheter.

Figur 4 Sambandet mellan folkmängd och branschbredd i landets FA-regioner, år 2016 (Källa: SCB)

En ökad diversifiering av näringslivet är eftersträvarvärt av flera skäl:

- Ett stort utbud av olika typer av arbetstillfällen skapar förutsättningar för en mer mångfacetterad stad.
- Det finns forskning som visar att storleken på arbetsmarknaden i sig är en tillväxtfaktor. En minsta kritisk storlek för en arbetsmarknadsregion är ca 100 000 sysselsättningsstillfällen för att storleken i sig ska fungera som en självförstärkande tillväxtmotor i sig självt.¹⁶ I detta sammanhang är det värt att notera att folkmängden i FA Gävle uppgår till cirka 163 000 invånare.
- En näringsstruktur som vilar på många pelare är mindre känslig för förändringar i konjunkturen eller störningar i form av strukturella kriser i enskilda branscher. Mindre kommuner och orter har inte samma förutsättningar att skapa ett diversifierat näringsliv. För dessa kan en smal specialisering vara vägen till ekonomisk utveckling men sker till priset av en hög sårbarhet. För större kommuner och städer innebär diversifieringen ökad möjlighet till ökad specialisering och flera nischer.

¹⁵ Branschbredden redovisas för FA-region, eftersom kommunnivå är mindre intressant på grund av det omfattande pendlingsutbytet kommunerna emellan.

¹⁶ Lars Pettersson (2013). "Tillgänglighet och ortattraktivitet" i Trafikverket (2013). *Den attraktiva regionen: En antologi om tillgänglighet och regional utveckling*. Borlänge, s. 24.

I detta perspektiv är det rationellt för en kommun som Gävle att utforma sin näringslivsfrämjande verksamhet med utgångspunkt i de mer övergripande strategierna för ökad attraktivitet i staden och tätorterna, bostadsförsörjningen och infrastrukturplaneringen.

TIDIGARE SPECIALISERING LÄGGER GRUNDEN FÖR NYA SPECIALISERINGAR

Diversifiering innebär emellertid inte att specialisering och nischer saknar betydelse för ekonomiska utveckling. Ekonomisk utveckling är i hög grad resultatet av en evolutionär process, där kunskap och kapital ackumuleras under tidens gång och bildar basen för fortsatt välstånd. Vad man arbetar med och lever av i en region bestäms därför till stor del av arvet. Vilka specialiseringar som utvecklats historiskt beror bland annat på tillgång till råvaror, geografiska förutsättningar samt institutionella förhållanden. Det en region historiskt arbetat med och levt av lägger grunden till dess framtid.

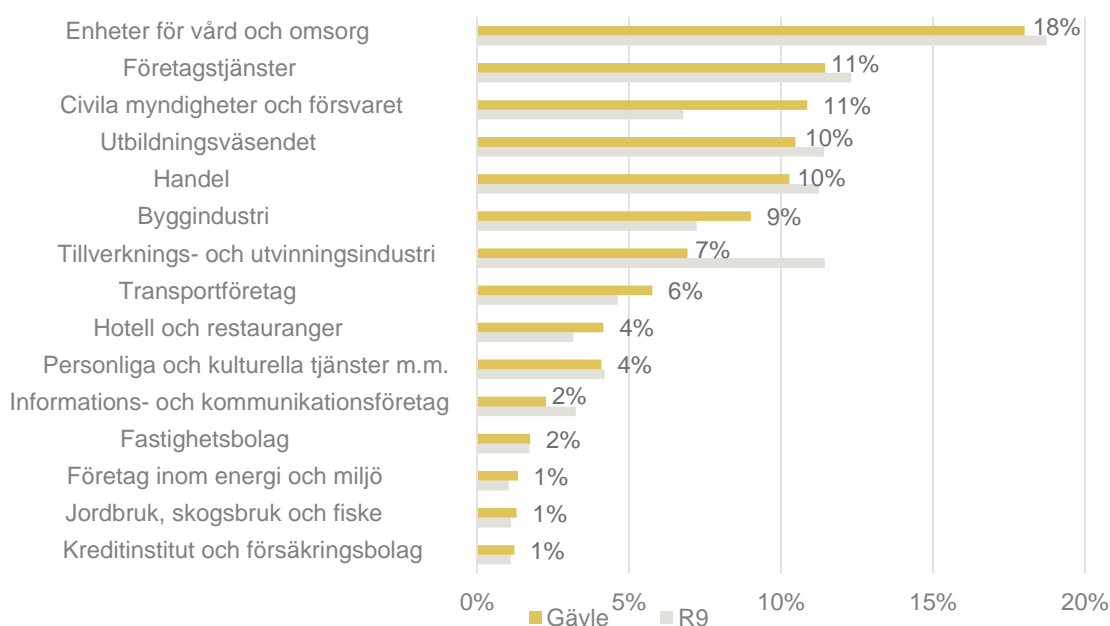
Gävle har flera historiska specialiseringar som fortfarande gör avtryck i näringsstrukturen. Det gäller exempelvis pappersvaruindustri där närheten till skogsråvaran hade och fortfarande har stor betydelse. Gävles roll som residensstad förklarar specialiseringen inom myndigheter. Gävles specialisering inom transport och magasinering beror till stor del på Gävles läge och det faktum att staden hade s.k. stapelrätt (rätt att bedriva export och import) från mitten av 1600-talet.

Samtidigt är näringslivet satt under ständig omvandling. Nya näringar uppstår och gamla trängs undan. De nya näringarna är många gånger sprungna ur de gamla, men med en anpassning till nya teknologier och marknadsvillkor. En omvandling som accelererat genom globaliseringen och i hög grad fortsätter genom digitaliseringen.

TYDLIG SPECIALISERING INOM PAPPERSVARUINDUSTRI, LOGISTIK, ENERGI- OCH MILJÖ, MYNDIGHETER OCH GIS

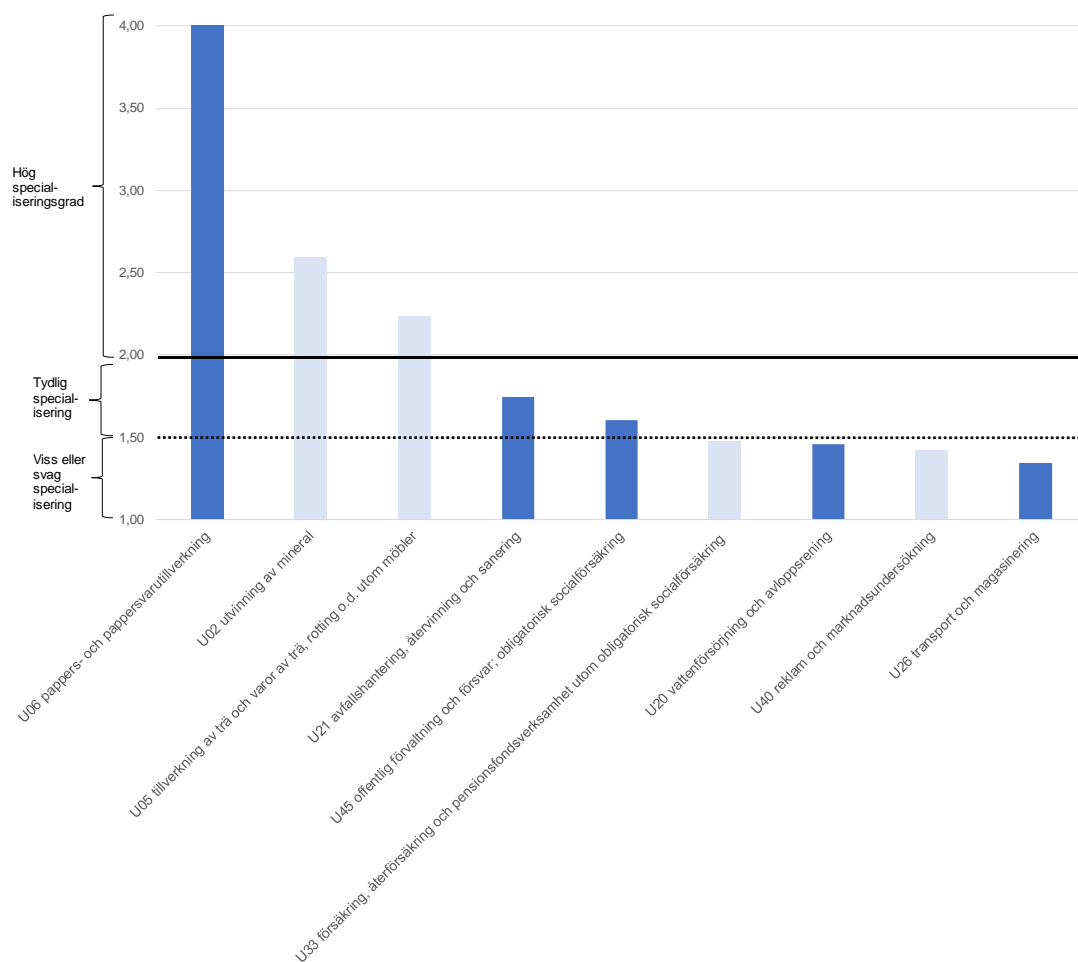
Gävle har, i jämförelse med R9, något större inslag av myndigheter, byggindustri, transportföretag samt hotell och restaurang i näringsstrukturen. Samtidigt är inslagen av tillverkningsindustri betydligt mindre i Gävle jämfört med R9 och något mindre gällande flertalet tjänstebranscher såsom företagstjänster, handel samt information och kommunikation (Figur 5).

Figur 5 Andelen sysselsatta (dagbefolkning) år 2016 i Gävle kommun samt R9-kommunerna per bransch, i procent (Källa: SCB)

Även om skillnader i den övergripande näringsstrukturen är intressant i sig säger det inte särskilt mycket om Gävles näringsmässiga specialisering. Sweco har därför identifierat Gävles näringsmässiga specialisering jämfört med R9-kommunerna på en förfinad nivå, genom att beräkna så kallade specialiseringskvoter¹⁷ baserat på en branschindelning i ett 50-tal branscher (Figur 6).

Figur 6 Specialiserade branscher i Gävle jämfört med R9-kommunerna, specialiseringskvoter för år 2016 (Källa: Egna beräkningar utifrån SCB/rAps-RIS)

¹⁷ Specialiseringskvoten för en bransch beräknas genom att dividera andelen sysselsatta i branschen i Gävle med motsvarande sysselsättningsandel för branschen i R9-kommunerna. Specialiseringskvoten för branschen blir 1 ifall andelen sysselsatta i branschen är lika stor i Gävle som i R9, oberoende av hur hög andelen är. Om andelen sysselsatta i en bransch är hälften så stor i Gävle som i R9 blir kvoten 0,5, vilket naturligtvis betyder att Gävle inte har en specialisering inom den branschen. Om sysselsättningsandelen i Gävle är dubbelt så hög i Gävle än i R9 (t.ex. 5 % jämfört med 2,5 %) så blir specialiseringskvoten 2. Specialiseringskvoten kan därför uttryckas som hur många gånger större andelen sysselsatta i en bransch är jämfört med motsvarande bransch i R9-kommunerna.

För att ytterligare förfina analysen har Sweco har även räknat fram specialiseringskvoter relativt riket på den finaste branschindelningen som omfattar ca 840 branscher.¹⁸ Analysen visar att Gävle har en näringsmässig specialisering inom följande branscher:

- *Pappersvaruindustri*
- *Logistik (transport och magasinering)*
- *Myndigheter*
- *Energi och miljö*
- *Geografiska informationssystem (syns inte i statistiken på grund av branschstrukturen men är välkänt)*
- *Viss livsmedelsindustri*

Pappersvaruindustri:

- **Omfattning:** En av Gävles tydliga näringsmässiga specialiseringar är den inom pappersvaruindustrin. Antalet sysselsättningstillfällen inom branschen uppgick år 2016 till drygt 400 st. Antalet sysselsatta varierar från år till år men har generellt sett varit stabil sedan finanskrisen.
- **Tongivande verksamheter:** Tongivande företag i branschen är BillerudKorsnäs som arbetar med förnybart förpackningsmaterial och förpackningslösningar. Ett annat företag är Smurfit Kappa vars anläggning i Gävle är specialiserad på korrugerade kartongförpackningar. Stora Ensos massafabrik i Skutskär är också en viktig aktör som producerar material för blöjor och andra hygienprodukter.
- **Framtidsbedömning:** Framtidsutsikterna inom pappersvaruindustrin beror till stor del på vilken typ av produkt som företagen producerar. I Gävle har verksamheterna en tydlig inriktning mot förpackningar snarare än tryckpapper. Digitaliseringen har inte haft en lika tydligt negativ påverkan på förpackningsindustrin som för tryckpapper. Hygienprodukter är också sådant som behövs i digitaliseringens tidevarv. Däremot torde automatiseringen innebära att branschen i Gävle inte har någon större sysselsättningspotential.

Logistik:

- **Omfattning:** Transport och magasinering är en annan av Gävles tydliga specialiseringar som följer på Gävles geografiska läge och historiska roll som stapelstad/förrådsstad¹⁹. Branschen har i genomsnitt sedan finanskrisen sysselsatt ca 570 personer, endast med vissa fluktuationer från år till år.
- **Tongivande verksamheter:** Det är tydligt att Gävles specialisering är på godssidan. Specialiseringskvot jämfört med riket är särskilt hög inom godstrafik (järnväg) även om antalet sysselsatta inom persontrafik (järnväg) också är relativt hög. Specialiseringen är också relativt sett stor inom hamngodsterminaler, hamnföretag och andra serviceföretag

---

¹⁸ Nackdelen med specialiseringskvoter är att måttet inte tar hänsyn till branschens storlek i absoluta tal. Även om specialiseringskvoten för en smal bransch visar på en relativ specialisering kan antalet sysselsatta i branschen vara väldigt få. Vi har därför rensat bort den typen av verksamhet i analysen.

¹⁹ Städer som från och med mitten på 1600-talet hade rätt att bedriva export och import.

till sjötransport. Viss specialisering finns även inom centrallager och magasin samt övriga serviceföretag till landtransport.

- **Framtidsbedömning:** Framtidsutsikterna för Gävles specialisering inom transporter torde vara god. Ökat resande och ökade godsmängder talar för det samt att utsikterna för hamnen ser goda ut då Stockholm drar ned på den verksamheten. En ökad grad av automatisering begränsar sysselsättningspotentialen precis som många andra branscher, men ökad volymtillväxt kan medföra ökad sysselsättning i andra branscher.

Myndigheter:

- **Omfattning:** Residensstaden Gävle har som förväntat en specialisering inom offentlig förvaltning. Med den funktionen följer närvaro av landstingskommunal förvaltning, Länsstyrelse, etcetera. Antalet sysselsättningstillfällen i sektorn, som omfattar förvaltning inom kommunal, regional och statlig förvaltning, uppgick år 2016 till ca 5 200 st. Antalet sysselsatta ökade med ca 2 000 st. under perioden 2000-2016.
- **Tongivande verksamheter:** Det som utmärker Gävle i den mer finfördelade statistiken är myndigheter som administrerar infrastrukturprogram. Det handlar exempelvis om att Trafikverkets huvudkontor för Region Mitt finns i Gävle. Gävle har också ett relativt sett stort antal sysselsatta vid Skatteverket, Försäkringskassan och andra stödmyndigheter till offentlig förvaltning. Högskolan i Gävle och Polismyndigheten bidrar också till den sammantagna specialiseringen av statlig verksamhet.
- **Framtidsbedömning:** Verksamheterna är generellt sett relativt konjunkturokänsliga och myndighetssektorn i Gävle har generellt sett goda framtidsutsikter. De senaste åren har flera beslut om omlokalisering och nyetablering av statlig verksamhet varit fördelaktiga för Gävle. Huvudkontoret för Svenska ESF-rådet omlokaliseras inom kort till Gävle och en ny arbetsmiljömyndighet etablerades tidigare i år. I oktober 2018 stod det också klart att Gävle får ytterligare sysselsättningstillfällen till Kronofogdemyndigheten som ett led i att utlokalisera delar av myndighetens verksamhet från Stockholm. Dessa förändringar ingår inte i den senast tillgängliga sysselsättningsstatistiken, vilket betyder att data för de kommande två åren (2017 och 2018) kommer visa på god tillväxt. Förekomsten av arbetstillfällen inom statsförvaltningen breddar arbetsmarknaden för högutbildad arbetskraft och gör arbetsmarknaden sammantaget mer attraktiv för högutbildade kvinnor.

Energi- och miljö:

- **Omfattning:** Antalet sysselsättningstillfällen inom energi- och miljösektorn uppgick år 2016 ca 650 st. Sysselsättningen har ökat något de senaste åren.
- **Tongivande verksamheter:** Det finns av tradition i Gävle specialisering inom energi, inte minst gas. Även om gasverk inte sysselsätter ett stort antal personer finns ändå en viss relativ specialisering kvar. Gävle har även en relativ specialisering inom distribution av elektricitet. Så är inte sällan fallet för större städer och Gävle Energi är en viktig orsak. Specialiseringen har dock även att göra med ett energiintensivt näringsliv. Midroc Electro är en tongivande aktör och är ett av Sveriges största elteknikföretag. Gävle har också en relativ specialisering inom reningsverk och insamling av icke-farligt avfall.
- **Framtidsbedömning:** Energi- och miljöverksamhet är verksamheter som generellt sett har god framtidspotential. Energieffektivisering och miljöfrågor är framtidsfrågor. För att

upprätthålla och utveckla specialiseringar krävs externmarknadsorienterade nischer. Lokalknadsorienterade energi- och miljöverksamheter torde inte växa mer än befolkningsutvecklingen.

Geografiska informationssystem:

- **Omfattning:** Gävles specialisering inom geografiska informationssystem är välkänd. Dess storlek och betydelse fångas inte upp i branschindelningen på ett bra sätt. Uppskattningsvis arbetar ca 1 500 personer inom Gävles GIS-kluster.
- **Tongivande verksamheter:** Future Position X (FPX) är en prisbelönad klusterorganisation som främjar utveckling för företag i branschen. En styrka i specialiseringen är att specialiseringen både omfattar privata och offentliga verksamheter. Den världsledande aktören ESRI är verksam i Gävle. Andra företag är Geomatikk, Sokigo (f.d. Cartesia), Lantmäteriet och Metria (en bolagisering av Lantmäteriets uppdragsdivision). GIS är en del i utbildningsutbudet vid olika utbildningsinstitutioner.
- **Framtidsbedömning:** GIS har en framträdande funktion i digitaliseringen av näringslivet och olika samhällsfunktioner. Framväxten av smarta städer förutsätter optimering av flöden av person- och godstransporter där GIS spelar en betydande roll. På så vis har Gävle en tydlig nisch kopplad till digitaliseringen. Samtidigt torde konkurrensen inom området tillta där stora internationella bolag som Google, Amazon m.fl. har stora konkurrensfördelar genom sin storlek.

Vissa livsmedelsindustrier:

- **Omfattning:** Gävle har av tradition en specialisering inom livsmedelsindustrin. Antalet arbetstillfällen uppgår till ca 350 st., varav mejerivaruindustrin är störst. Den relativa specialiseringen jämfört med riket är emellertid stort inom kaffe- och teindustrin.
- **Tongivande verksamheter:** Tongivande verksamheter är Gefleortens mejeri (numera en del av Arla Foods), Gevalia och Mackmyra Whiskey. Gävle hade fram till för några år sedan en tydlig specialisering inom sockerkonfektyrindustrin. Den specialiseringen är i det närmaste förlorad i och med nedläggningen av Malaco/Cloettas fabrik för snart fem år sedan.
- **Framtidsbedömning:** Livsmedelsindustrin är generellt sett en typ av verksamhet som växer i paritet med befolkningsutvecklingen på de marknader där produkterna avsetts. Livsmedel fyller ett repetitivt och, i vissa fall, beroendeframkallande behov bland konsumenter. Nedläggningen av godisfabriken visar att specialiseringen kan vara känslig för enskilda företagsekonomiska beslut. Förekomsten av starka varumärken som förknippas med platsen kan innebära ett visst skydd. Viss livsmedelsindustri kan dessutom kopplas samman med besöksnäringen.

Kunskapsintensiva näringar (KIBS):

- **Omfattning:** Omkring sju procent av den sysselsatta dagbefolkningen i Gävle kommun arbetade 2016 inom KIBS (s.k. *knowledge intense sector*)²⁰. Av R9 kommunerna är

---

²⁰ De SNI-koder som ingår i Tillväxtanalys definition av KIBS är: SNI 62: Dataprogrammering, datakonsultverksamhet o.d., SNI 63: Informationstjänster, SNI 72: Vetenskaplig forskning och utveckling, SNI 69: Juridisk

det tre av kommunerna som har en högre andel: Linköping (13 procent), Uppsala (11 procent) och Västerås (8 procent). Lägst är andelen i Eskilstuna (4 procent) och Södertälje (5 procent). KIBS sektorn är generellt sett ojämn fördelad i riket, där en tiondel av kommunerna med flest sysselsatta inom KIBS svarar sammantaget för 80 procent av den totala sysselsättningen. I mer än hälften av landets kommuner understiger andelen sysselsatta i KIBS 2,5 procent. Andelen är högst i storstäderna samt några större universitetsstäder.

- **Relevans för Gävle:** Betydelsen av kunskapsintensiva företag har ökat i takt med struktumvandlingen och omställningen i näringslivet. Dessa typer av företag har tendens att växa i täta miljöer och attraheras ofta till attraktiva miljöer där det finns goda stadskvaliteter, bra bostäder och nöjes- och kulturutbud. KIBS företagen är relevanta för Gävle då de utgör en allt större komponent i näringslivet. Fler företagstjänster och en ökad kunskapsnivå i Gävle generellt skulle kunna gynna tillväxten inom KIBS.

Skoglig bioekonomi (se bilaga 2)

- **Omfattning:** Skoglig bioekonomi är ett branschaggregat som omfattar delar av energi och miljö, tillverkningsindustri; jordbruk, skogsbruk och fiske; samt pappersvaruindustri. Till bioekonomin överlag räknas företag som odlar, utvinner och förädlar energi och produkter som är förnyelsebara. Bioekonomin står för 5 % av Sveriges BNP; skoglig bioekonomi – vars odling, produktion, förädling och energiutvinning alltså är skogsbaserad – står för den absoluta merparten av denna andel. Det saknas emellertid absoluta siffror över sysselsättningen inom skoglig bioekonomi.
- **Relevans för Gävle:** Många forskare och ekonomer menar att den globala efterfrågan på skoglig bioekonomi kommer öka fram till 2030. Eftersom Gävle har historisk specialisering på området, beskrivs i bilaga 2 den skogliga bioekonomins möjliga utveckling i Gävle fram till 2030.

Besöksnäringen (se Bilaga 3)

- **Omfattning:** Besöksnäringen producerar det som turister konsumerar. Det finns ingen exakt och vedertagen definition av besöksnäringen, men två av de branscher som ofta räknas dit är hotell- och restaurang, samt kulturfaciliteter.
- **Relevans för Gävle:** Gävle kommun och Gävleborgs län har strategier för hur turismen ska främjas, men dessa är generella och säger inte mycket om hur besöksnäringen – alltså produktionssidan – ska främjas. I bilaga 3 ges en översiktlig beskrivning och bedömning av kommunens förutsättningar att främja besöksnäringen.

SPECIALISERINGARNA HAR STÖRRE BETYDELSE ÄN VAD STATISTIKEN VISAR

Det är tydligt att flera av de specialiseringar som Gävle har avspeglar sig i andra nära relaterade branscher. När det exempelvis gäller konsulttjänster har Gävle en relativt hög sysselsättningsandel inom tekniska konsulttjänster, teknik och industriteknik samt energi- och miljö, medan andelen sysselsatta inom managementkonsulttjänster och PR är liten. I byggsektorn exempelvis är sysselsättningsandelen relativt sett hög inom anläggningsentreprenörer för järnvägar, eftersom

---

och ekonomisk konsultverksamhet, SNI 70: Verksamheter som utövas av huvudkontor; konsulttjänster till företag, SNI 71: Arkitekt- och teknisk konsultverksamhet; teknisk provtagning och analys, SNI 73: Reklam och marknadsundersökning, SNI 74: Annan verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik (exklusive delbranschen SNI 742: Fotoverksamhet).

järnvägen har en framträdande roll i transportsystemet. Gävle har också en specialisering inom energirelaterade industribranscher som "industri för ugnar och brännare", "industri för radiatorer och pannor för centraluppvärmning" samt "industri för förädlade träbränslen".

Detta visar att specialiseringarna har en större betydelse än vad sysselsättningstalen för enskilda branscher visar och att branscher är ekonomiskt relaterade till varandra.

5. SYSSELSÄTTNINGsutvecklingen i Gävle

I detta kapitel tittar vi närmare på trender i sysselsättningsutvecklingen i olika branschaggregat under 2000-talet. Utvecklingen i Gävle kommun jämförs med utvecklingen i R9-kommunerna²¹, övriga FA-regionen²² samt riket. De huvudsakliga slutsatserna är:

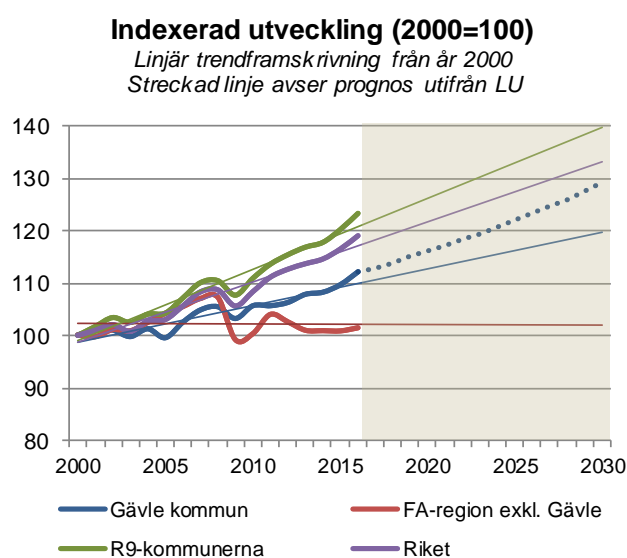
- Sysselsättningstillväxten i Gävle har varit god men svagare jämfört med R9-kommunerna
- Sysselsättningsminskningen i industriella verksamheter har varit kraftig i Gävle
- Tjänstefieringen av Gävles näringsstruktur drivs till stor del av offentligt finansierade verksamheter
- Gävle behöver fler sysselsatta i privata tjänstebranscher.

GOD SYSSELSÄTTNINGSTILLVÄXT I GÄVLE MEN DEN ÄR SVAGARE ÄN I R9-KOMMUNERNA

Den sammantagna sysselsättningsutvecklingen i ett regionalt tillväxtcentrum som Gävle har stor betydelse för både kommunen och regionen i stort. Utvecklingen påverkas av en rad olika faktorer, däribland tillväxten i den förvärsarbetande befolkningen, konjunkturförändringar, strukturförändringar, politiska beslut, etc.

Mellan åren 2000 och 2016 ökade antalet sysselsatta inom Gävle kommun (dagbefolkning) med tolv procent (Figur 7). Efter en svag inledning under första hälften av 00-talet tog tillväxten fart under högkonjunkturen 2006-2008. För Gävles vidkommande innebar finanskrisen 2008-2009 en mindre och tillfällig nedgång i sysselsättningen. Därefter har tillväxten varit stadig och till och med växlat upp något de senaste åren.

Figur 7 Indexerad sysselsättningsutveckling (dagbefolkning) i samtliga branscher 2000-2016 (källa: SCB/rAps-RIS)

²¹ Utöver Gävle ingår Eskilstuna, Jönköping, Linköping, Norrköping, Södertälje, Uppsala, Västerås och Örebro.

²² Hofors, Ockelbo, Sandviken och Älvkarleby.

Under 2010-talet har antalet sysselsatta i de övriga kommunerna i FA-regionen planat ut. Att sysselsättningsutvecklingen i ökar mer i kärnan än omlandet är ett mönster som återkommer i många andra funktionella arbetsmarknadsregioner.

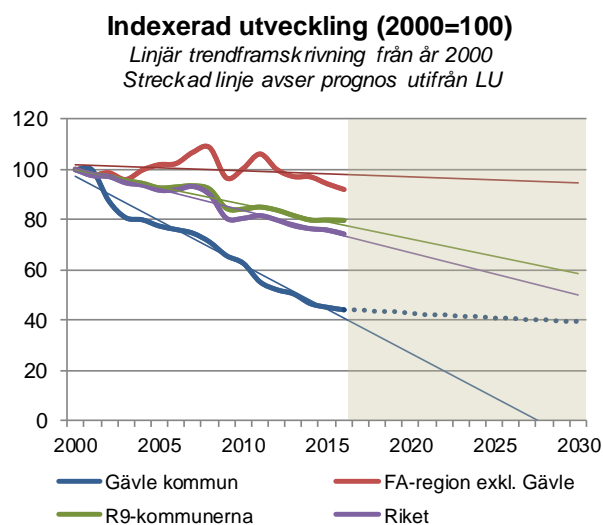
Gävle har dock haft en relativt svag sysselsättningsutveckling. Antalet sysselsatta i R9-kommunerna ökade med 23 procent och riket med 19 procent. I följande avsnitt tittar vi närmare på sysselsättningsutvecklingen i några av de största och viktigaste branschaggregaten.

KRAFTIG SYSSELSÄTTNINGSMINSKNING I INDUSTRIELLA VERKSAMHETER

En bidragande orsak till att den sammantagna sysselsättningsutvecklingen i Gävle har varit svagare än i R9-kommunerna och riket är att sysselsättningen i tillverkningsindustrier har minskat i snabbare takt. Som visades i kapitel 0 är sysselsättningsminskningen i industriella verksamheter en successiv process som pågått i ett halvt sekel, med reservation för den statistiska synvillan som outsourcing inneburit och de ökade tjänsteinslagen i industriproduktionen.

Under 2000-talet har antalet sysselsatta i industriella verksamheter i Gävle mer än halverats, från knappt 7 500 till drygt 3 300 sysselsatta (Figur 8). I riket och i R9-kommunerna uppgick minskningen till ca 20 procent. Värt att notera är att antalet sysselsatta i den övriga delen av FA-regionen har varit relativt stabilt under perioden. Sandviks verksamhet i Sandviken torde utgöra en väsentlig del av antalet sysselsatta i övriga FA-regionen.

Figur 8 Indexerad sysselsättningsutveckling (dagbefolkning) i industriella verksamheter, 2000-2016 (källa: SCB/rAps-RIS)

Antalet sysselsatta i industriella verksamheter i Gävle har minskat med knappt 2 100 personer sedan år 2008. Den detaljerade branschstatistiken som finns att tillgå visar att nedgången beror både på successiva neddragningar i personalstyrka och på nedläggning av verksamhet. Om vi bryter ned industriverksamheterna i 17 underbranscher framgår att antalet sysselsatta har minskat i elva branscher. Följande branscher har minskat mest i både absoluta och relativa tal.

- Tillverkning av datorer, elektronikvaror, optik, elapparatur och andra maskiner och apparater
- Pappers- och pappersvarutillverkning
- Framställning av livsmedel, drycker och tobak
- Tillverkning av metallvaror utom maskiner och apparater
- Tillverkning av trä och varor av trä, rotting o.d. utom möbler

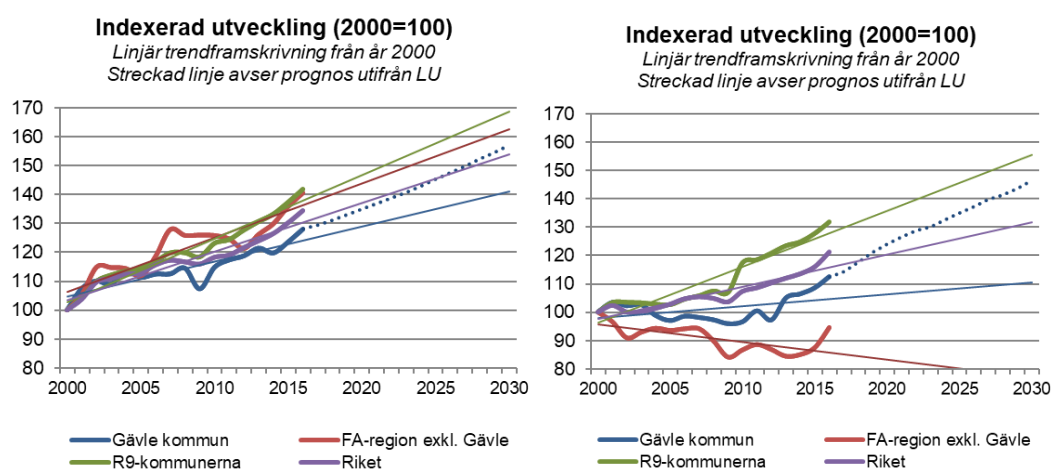
Procentuellt sett var minskningen störst i pappers- och pappersvarutillverkning där Stora Enso är en dominerande aktör. I antal personer räknat har minskningen varit störst i branschen "tillverkning av datorer, elektronikvaror, optik, elapparatur och andra maskiner och apparater". Nedläggningen av Ericsson i början av 2010-talet torde vara den viktigaste orsaken. Minskningen inom livsmedelsindustrin beror främst på nedläggningen av Läkerol-fabriken. Sysselsättningen har ökat i fyra industribranscher, men ökningen motsvarar endast 70 arbetstillfällen.

TJÄNSTEFIERINGEN AV NÄRINGSSTRUKTUREN DRIVS AV OFFENTLIGT FINANSIERADE VERKSAMHETER

I och med att den sammantagna sysselsättningen har ökat i Gävle samtidigt som sysselsättningen har minskat i industriella verksamheter pågår en "tjänstefiering" av näringsstrukturen. Det ligger i linje med trenden i hela den industrialiserade västvärlden. I Gävles fall har tjänstefieringen till stor del drivits på genom sysselsättningsexpansion i offentligt finansierade verksamheter.

Vård och omsorg samt utbildningsverksamhet är stora branscher i termer av sysselsatta. I Gävle finns drygt 8 600 sysselsättningstillfällen inom vård och omsorg och drygt 5 000 inom utbildningsväsendet (Figur 9), vilket motsvarar 18 respektive tio procent av samtliga sysselsatta. Viktiga drivkrafter för tillväxten i dessa verksamheter är befolkningsutvecklingen bland barn respektive äldre. Antalet sysselsatta i dessa verksamheter har ökat mindre i Gävle under 2000-talet jämfört med riket och R9-kommunerna.

Figur 9 Indexerad sysselsättningsutveckling 2000-2016 (dagbefolkning) inom vård och omsorg (till vänster) och utbildning (till höger) (källa: SCB/rAps-RIS)

Verksamheten inom vård och omsorg kan delas in i hälso- och sjukvård samt vård och omsorg (äldreomsorg och öppna sociala insatser). Hälso- och sjukvården bedrivs till stor del av landstinget vid vårdcentraler och sjukhus. Precis som i många andra regioner har verksamhet centraliserats till den största kommunen. Så är även fallet i Gävle. Sedan 2008 har sysselsättningen ökat med nio procent i Gävle och minskat med tolv procent i övriga FA-regionen. När det gäller vård och omsorg har ökningstakten varit något större i övriga FA-regionen jämfört med i Gävle.

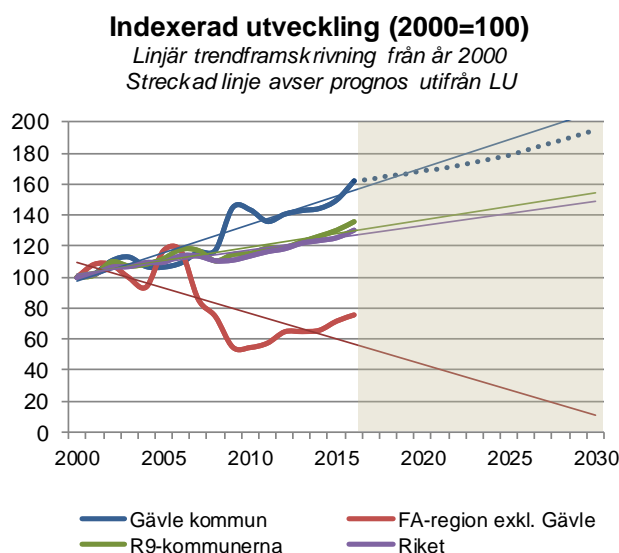
Sysselsättningen i utbildningssektorn har inte vuxit nämnvärt i Gävle under 2000-talet. Det är först under senare år som sysselsättningen har ökat, vilket är i linje med trenden nationellt. Ökningen 2012-2016 uppgick till 16 procent. Utvecklingen hänger främst samman med befolkningsutvecklingen i åldersgrupper som går grund- och gymnasieskolan.

Som konstaterats tidigare i rapporten har Gävle en tydlig specialisering inom offentlig förvaltning. När det kommer till sysselsättningsutvecklingen bland offentligt finansierade verksamheter är det den offentliga förvaltningen som utmärker sig (Figur 10). Utvecklingen har varit särskilt stark sedan 2008. Mellan 2008 och 2016 ökade antalet sysselsatta med 38 procent, vilket innebar en ökning från ca 3 800 till 5 200 sysselsatta.

Regeringen har också fattat beslut som innebär omlokalisering och nyetablering av statlig verksamhet till Gävle. Huvudkontoret för Svenska ESF-rådet omlokaliseras inom kort till Gävle och en ny arbetsmiljömyndighet etablerades tidigare i år. I oktober 2018 stod det också klart att Gävle får ytterligare sysselsättningstillfällen till Kronofogdemyndigheten som ett led i att utlokalisera delar av myndighetens verksamhet i Stockholm. Dessa förändringar ingår inte i den senast tillgängliga sysselsättningsstatistiken, vilket innebär att ökningen kommer överskrida prognosen.

Figur 10 Indexerad sysselsättningsutveckling (dagbefolkning) i offentlig förvaltning (inkl. försvaret), 2000-2016 (källa: SCB/rAps-RIS)

GÄVLE BEHÖVER FLER SYSSELSATTA I PRIVATA TJÄNSTEBRANSCHER

Sysselsättningen i de stora och personalintensiva offentliga verksamheterna har och kommer öka framgent av demografiska skäl och som en följd av beslutad eller nyligen implementerad omlokalisering och nyetablering av statliga myndigheter. Ökad sysselsättning i privatfinansierad verksamhet behövs också för att skapa en dynamisk arbetsmarknad och för att sysselsättnings-tillväxten i tjänstesektorn inte blir för ensidigt inriktad mot den skattefinansierade offentliga tjänstproduktionen.

Sysselsättningsutvecklingen i Gävle har varit god i flera tjänstebanscher under 2000-talet. I flera branschaggregat har tillväxten däremot varit sämre jämfört med R9-kommunerna och riket. Den relativt höga arbetslösheten är en av Gävles största utmaningar. Enligt Arbetsförmedlingens statistik uppgick arbetslösheten i Gävle till 10,7 procent (öppet arbetslösa samt personer i program med aktivitetsstöd) år 2017.²³ Motsvarande genomsnitt för R9-kommunerna och riket var 9,3 respektive 7,5 procent.

Den privata tjänstesektorn består av många tjänstebanscher med varierande kvalifikationskrav. I detta avsnitt sammanfattas trenden i de viktigaste branschaggregaten efter storleksordning (antal sysselsatta). Det är värt att notera att offentliga verksamheter kan förekomma i flera av dessa

²³ I procent av den registerbaserade arbetskraften i åldern 16-64 år.

branschaggregat, men inte i samma utsträckning i vård och omsorg samt utbildning. De branschaggregat som avhandlas i detta avsnitt är i huvudsak marknadsförsörjda verksamheter även om huvudmannskapet kan vara offentligt.

Företagstjänster

- År 2016 fanns 5 479 sysselsättningstillfällen inom företagstjänster i Gävle, vilket motsvarar 11,5 procent av samtliga sysselsatta. Sysselsättningen ökade med 35 procent under perioden 2000-2016, vilket är en **sämre utveckling än i R9 (59 %)** och riket (56%) men bättre jämfört med övriga FA-regionen (-7%). En stor del av de verksamheter som inryms i företagstjänster är högkvalificerade tjänster som kräver eftergymnasial utbildning, såsom konsultverksamheter, vetenskaplig FoU och andra specialiserade företagstjänster. Andra verksamheter med något lägre kvalifikationskrav är uthyrningsverksamhet och bemanning. Sedan finanskrisen (2008-2016) har tillväxten varit kraftig inom städföretag och tekniska konsultbyråer. Antalet sysselsatta inom personaluthyrningsföretag har minskat (antalet sysselsatta toppade före finanskrisen).

Handel

- År 2016 fanns 4 917 sysselsättningstillfällen inom handeln i Gävle, vilket motsvarar 10,3 procent av samtliga sysselsatta. Sysselsättningen ökade med tolv procent under perioden 2000-2016, vilket är en **sämre utveckling än i R9-kommunerna** (21%) och riket (20%) men bättre jämfört med övriga FA-regionen (-1%). Nästan två tredjedelar av antalet sysselsatta återfinns inom detaljhandeln och resterande del inom partihandeln. Sedan finanskrisen (2008-2016) har sysselsättningen ökat främst inom möbelaffärer, livsmedelsbutiker med breda sortiment och andra butiker med breda sortiment. Sysselsättningen inom postorderhandel och detaljhandel på internet har också ökat. Branscher med minskad sysselsättning är bensinstationer, järn- och vvs-varuhandel samt färghandel. Inom partihandeln är det framför allt personbilsrelaterade verksamheter som ökat, medan sysselsättningen inom partihandel med kontorsutrustning och -varor samt medicinsk utrustning och apoteksvaror har minskat.

Byggverksamhet

- År 2016 fanns 4 311 sysselsättningstillfällen inom byggverksamhet i Gävle, vilket motsvarar 9,0 procent av samtliga sysselsatta. Sysselsättningen ökade med 32 procent under perioden 2000-2016, vilket är **sämre än R9-kommunerna** (45%) och riket (50%) men högre än övriga FA-regionen (8%). Branschaggregatet består av verksamheter med flera olika inriktningar. En fjärdedel av antalet sysselsatta arbetar med mark- och grundarbeten, markundersökning, rivning och elinstallationer. En femtedel arbetar med fasader, snickerier, golv och väggar, måleri, glasmästeri etc. Ca 16 procent arbetar i bygginstallationsfirmor (rör, ventilationer, kyla, värme och vvs) och en lika stor andel utgörs av entreprenörer för bostadshus och andra byggnader. Tidigare i rapporten konstaterades att sysselsättningsandelen bland anläggningsentreprenörer för infrastruktur är jämförelsevis hög i Gävle. Andelen sysselsatta uppgår till 11 procent. Övriga sysselsatta är verksamma i diverse övriga specialiserade bygg- och anläggningsentreprenörer. Sedan finanskrisen (2008-2016) har sysselsättningen inom byggverksamhet ökat med 15 procent, i huvudsak driven av entreprenörer för bostadshus och andra byggnader samt firmor för byggnadssnickeriarbeten.

Transport

- År 2016 fanns 2 761 sysselsättningstillfällen inom transportsektorn i Gävle, vilket motsvarar 5,8 procent av samtliga sysselsatta. Sysselsättningen ökade med nio procent under perioden 2000-2016, vilket är **något högre än i R9-kommunerna** (5%) och klart högre jämfört med riket (0%) och övriga FA-regionen (-20%). Transportverksamheterna

i Gävle kan delas in i fem övergripande kategorier. Åkerierna är en största verksamhetstypen som omfattar drygt en tredjedel av samtliga sysselsatta. En lika stor andel arbetar inom transporter inom järnväg, annan kollektivtrafik och taxi. Drygt en femtedel av sysselsättningen finns i inom magasinering där hamnverksamheten är en viktig del. Knappt en tiondel arbetar i postföretag och tidningsdistributörer. Sedan finanskrisen (2008-2016) har antalet sysselsatta i transportsektorn ökat med fyra procent, i stort sett driven av utvecklingen inom järnvägsbolag (både persontrafik och gods), åkerier och hamngodsterminaler.

Hotell och restaurang

- År 2016 fanns 1 991 sysselsättningstillfällen inom hotell- och restaurangverksamhet i Gävle, vilket motsvarar 4,2 procent av samtliga sysselsatta. Sysselsättningen ökade med 61 procent under perioden 2000-2016, vilket är **i paritet med R9-kommunerna** (66%), riket (62%) och med övriga FA-regionen (62%). Nästan 85 procent av antalet sysselsatta arbetar inom restaurangverksamhet (inkl. centralkök för skolor, omsorgs- och andra institutioner) och resterande andel vid hotell, vandrarhem och campingplatser. Sedan finanskrisen (2008-2016) har sysselsättningen inom hotell och liknande verksamheter ökat med 35 procent, vilket motsvarar ett 80-tal sysselsättningstillfällen. Tillväxten inom restaurangrelaterad verksamhet var 22 procent, vilket motsvarar drygt 300 arbetstillfällen.

Personliga och kulturella tjänster

- År 2016 fanns 1 961 sysselsättningstillfällen inom personliga och kulturella tjänster i Gävle, vilket motsvarar 4,1 procent av samtliga sysselsatta. Sysselsättningen ökade med nio procent under perioden 2000-2016, vilket är **sämre än R9-kommunerna** (32%) och riket (35%) och marginellt sämre än övriga FA-regionen (12%). Branschaggregatet består av verksamheter med flera olika inriktningar. En fjärdedel av sysselsättningen finns inom intresseorganisationer och ideella föreningar, en fjärdedel inom sport- och nöjesanläggningar och ytterligare en fjärdedel inom personliga tjänster (t.ex. frisörer, tvätterier, begravningsbyråer m.m.). Av den återstående fjärdedelen är konstnärliga verksamheter störst följt av bibliotek och arkivverksamhet. En mindre del utgörs av reparationsverksamhet samt spel- och vadhållning. Sedan finanskrisen (2008-2016) har sysselsättningen inom personliga och kulturella tjänster ökat med fyra procent, i huvudsak driven av personliga tjänster, sport- och nöjesanläggningar samt biblioteks- och arkivverksamhet.

Information- och kommunikation

- År 2016 fanns 1 086 sysselsättningstillfällen inom information och kommunikation i Gävle, vilket motsvarar 2,3 procent av samtliga sysselsatta. Sysselsättningen **minskade** med sju procent under perioden 2000-2016, vilket är **sämre än R9-kommunerna** (+7%), riket (+20%) men bättre än övriga FA-regionen (-56%). År 2008 arbetade ca hälften av de sysselsatta inom mer "gammeldags" verksamhet, varav trådbunden telekommunikation samt dagstidningsförlag var de största branscherna. Den andra hälften arbetade inom data- och IT-sektorn. År 2016 var fördelningen istället 25 respektive 75 procent. Antalet datakonsulter har nära fördubblats. Den största enskilda minskningen står branschen "trådbunden telekommunikation" för med en minskning på 87 procent. Nedläggningen av Ericssons fabrik, som motiverades med anledning av teknikskifte inom radio-basstationer, är troligen den huvudsakliga anledningen. *Detta visar på en tydlig strukturomvandling* inom informations- och kommunikationsverksamheten där data- och IT-sektor utgör en allt större andel.

Fastighetsverksamhet

- År 2016 fanns 837 sysselsättningstillfällen inom fastighetsverksamhet i Gävle, vilket motsvarar 1,7 procent av samtliga sysselsatta. Sysselsättningen ökade med 43 procent under perioden 2000-2016, vilket är **i paritet med R9-kommunerna** (37%) och riket (44%) och marginellt sämre än övriga FA-regionen (59%). Branschaggregatet består av några olika verksamheter. Ca 60 procent av antalet sysselsatta arbetar vid fastighetsbolag, ca 25 procent är fastighetsförvaltare på uppdrag och ca sju procent är fastighetsmäklare och ca 5 procent arbetar i bostadsrättsföreningar. Sedan finanskrisen (2008-2016) har sysselsättningen inom fastighetsverksamhet ökat med tio procent. Tillväxten var nästan helt driven av ökad sysselsättning bland fastighetsförvaltare på uppdrag.

Energi och miljö

- År 2016 fanns 642 sysselsättningstillfällen inom energi- och miljöverksamheterna i Gävle, vilket motsvarar 1,3 procent av samtliga sysselsatta. Sysselsättningen ökade med 55 procent under perioden 2000-2016, vilket är **bättre än i R9-kommunerna** (46%), riket (35%) och övriga FA-regionen (23%). Verksamheterna kan översiktligt delas in i energiverksamheter och miljöverksamheter. Energiverksamheterna svarar för 40 procent av antalet sysselsatta, varav nästan samtliga sysselsättningstillfällen finns i distribution av elektricitet. Miljöverksamheterna svarar sammantaget för 60 procent av sysselsättningen, varav anläggningar för insamling av icke-farligt avfall, reningsverk, anläggningar för återvinning av källsorterat material samt anläggningar för sanering, efterbehandling av jord och vatten samt annan verksamhet för föroreningsbekämpning, svarar för nästan all sysselsättning. Sedan finanskrisen (2008-2016) har sysselsättningen inom energi- och miljöverksamheterna ökat med 19 procent. Miljöverksamheten svarade för över 90 procent av sysselsättningstillväxten.

Kreditinstitut och försäkring

- År 2016 fanns 588 sysselsättningstillfällen inom kreditinstitut och försäkringsverksamheter i Gävle, vilket motsvarar 1,2 procent av samtliga sysselsatta. Sysselsättningen ökade med 14 procent under perioden 2000-2016, vilket är **bättre än R9-kommunerna** (0%) och riket (9%) och markant bättre än övriga FA-regionen (-63%). Att sysselsättningen inom övriga FA-regionen har minskat kraftigt är inte förvånande. Sysselsättningen inom branschaggregatet har minskat kraftigt i Sverige i mindre orter, vilket främst beror på nedläggning av bankkontor. Möjligheten att uträtta de flesta bankärenden digitalt och per telefon är den viktigaste förklaringen. Branschaggregatet består av två huvudverksamheter. År 2008 arbetade ca hälften av de sysselsatta i branschaggregatet i Gävle vid kreditinstitut (främst affärs- och sparbanker) och hälften vid försäkringsbolag (främst skadeförsäkringsbolag). Sedan finanskrisen (2008-2016) har sysselsättningen inom kreditinstitut minskat med sju procent samtidigt som sysselsättningen inom försäkringar har ökat med åtta procent. Det är med andra ord försäkringsverksamheten som hållit uppe sysselsättningen inom branschaggregatet.

Även om antalet sysselsatta har ökat i nästan samtliga branschaggregat i Gävle under 2000-talet tenderar utvecklingen att vara lägre jämfört med i R9-kommunerna. Med undantag för transportsektorn gäller detta i de största branschaggregaten, såsom företagstjänster, handel och byggverksamhet. Utvecklingen har varit bättre i Gävle inom transport, energi och miljö samt kreditinstitut och försäkring, men de två sistnämnda branschaggregaten sysselsätter inte mer än 1,3 respektive 1,2 procent av samtliga sysselsatta. Gävle behöver fler sysselsättningstillfällen inom många olika marknadsfinansierade verksamheter för att få fler invånare i arbete.

6. DEN FRAMTIDA NÄRINGSSTRUKTUREN I GÄVLE – FRAMTIDSUTBLICK

I detta kapitel blickar vi framåt i tiden och för resonemang kring tillväxtpotentialen för branscherna. De huvudsakliga slutsatserna är:

- Enligt prognosen förväntas den samlade sysselsättningsökningen i Gävle mellan 2015 och 2030 sammantaget uppgå till ca **+8 400 sysselsättningstillfällen**.
- Sysselsättningsökningen förväntas vara störst inom offentligt finansierade verksamheter.
- Automatisering och digitalisering är den förändringskraft som torde få störst konsekvenser för näringsstrukturen fram till 2030.

PROGNOS FÖR SYSSELSÄTTNINGsutvecklingen I GÄVLE +TILL 2030

I det föregående kapitlet presenterades flera figurer över sysselsättningsutvecklingen i branschaggregaten med en prognos för utvecklingen i Gävle kommun till 2030. I detta avsnitt presenteras det samlade utfallet i prognosen.

Prognosen är baserad på de tillväxttakter som långtidsutredningens basscenario antagit för de olika näringsgrenarna.²⁴ Undantaget är sysselsättning i branscher som bedöms styras av den demografiska utvecklingen i första hand. För att kunna bryta ut dessa demografiskt styrda branscher har en finare indelning i 51 branscher använts till grund för beräkningarna, för att därefter summeras till de 15 huvudbranscherna. Nedan (Tabell 3) listas de branscher vars utveckling antas styras av Gävle kommuns befolkningsprognos.

Tabell 3 Antaganden för branscher vars utveckling styrs av demografi

Bransch (rAps ²⁵ 51 branscher)	Antaganden
Byggverksamhet	Utifrån befolkningsprognos, alla åldrar
Detaljhandel utom med motorfordon och motorcyklar	Utifrån befolkningsprognos, alla åldrar
Hotell- och restaurangverksamhet	Utifrån befolkningsprognos, alla åldrar
Offentlig förvaltning och försvar	Utifrån befolkningsprognos, alla åldrar
Kultur, nöje och fritid	Utifrån befolkningsprognos, alla åldrar
Hälso- och sjukvård	Från beräkningsmodell för hälso- och sjukvård
Vård och omsorg med boende	Från beräkningsmodell för äldreomsorg
Utbildning	Utifrån befolkningsökningen i förskoleåldrar, skolåldrar och gymnasieåldrar.

²⁴ Sveriges ekonomi – scenarier fram till år 2060, Bilaga 1 till Långtidsutredningen 2015, Statens offentliga utredningar SOU 2015:106.

²⁵ Indelning av branscher i 51 grupper som används i Tillväxtverkets regionala analys och prognosystem, Raps.

Branscherna *byggverksamhet, detaljhandel utom med motorfordon och motorcyklar, hotell- och restaurangverksamhet, offentlig förvaltning och försvar samt kultur, nöje och fritid* antas utvecklas i samma takt som befolkningsutvecklingen. Den årliga sysselsättningstillväxten antas alltså vara densamma som den årliga procentuella folkökningen i Gävle kommuns befolkningsprognos.

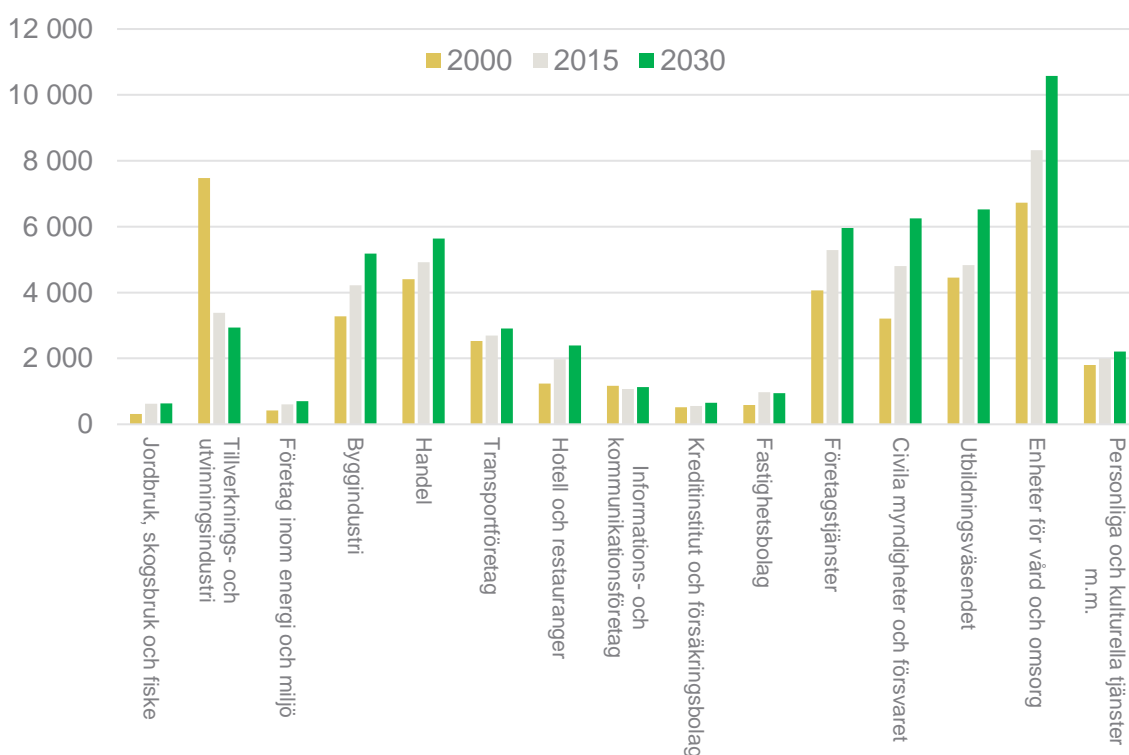
För att beräkna sysselsättningsutvecklingen inom *hälso- och sjukvård* läses kommunens befolkningsprognos in i en modell som kopplar befolkningen till genomsnittliga vårdkostnader för män och kvinnor i olika åldrar. Modellen ger kostnadsutvecklingen för hälso- och sjukvård fram till 2030. Sysselsättningen inom hälso- och sjukvård väntas sedan utvecklas i samma takt som denna kostnadsutveckling. Sysselsättningen inom branschen *vård och omsorg med boende* beräknas på liknande vis med hjälp av en modell som innehåller genomsnittliga kostnader för äldre-vård för män och kvinnor i olika åldrar.

För branschen *utbildning* grundar sig antagandet om sysselsättningsökningen på folkökningen i förskoleåldrar, skolåldrar och gymnasieåldrar. Högskolan i Gävle ingår i ett nationellt system och antalet lärare här styrs inte direkt av demografien i Gävle kommun. Bedömningen av hur de 700 anställda vid högskolan kommer förändras fram till 2030 är ganska komplex. Men då de endast utgör omkring 14 procent av de drygt 5 000 sysselsatta inom branschen utbildning, görs ett förenklat antagande att de antas följa samma ökningstakt som den framräknat baserat på folkökningen i skolåldrarna. Långtidsutredningen använder sig av samma metod för de branscher som styrs av den demografiska utvecklingen, som den som är beskriven här ovan. Men då med Sveriges officiella befolkningsprognos för riket som grund för beräkningarna.

SYSSELSÄTTNINGEN I OFFENTLIGT FINANSIERADE VERKSAMHETER ÖKAR MEST TILL 2030

I Figur 11 nedan framgår hur näringsstrukturen enligt prognosen förväntas att utvecklas till år 2030 (grön stapel), jämfört med antalet sysselsatta år 2000 (gul stapel) och 2015 (grå stapel).

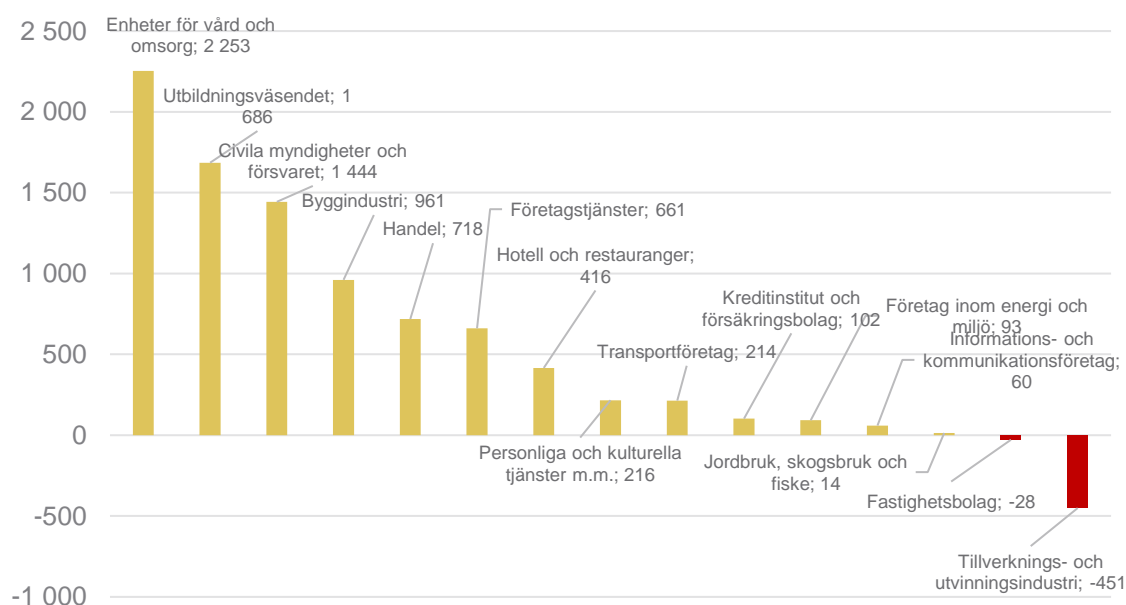
Figur 11 Antal sysselsatta (dagbefolkning) i Gävle per branschaggregat år 2000 och 2015 samt prognos för 2030

Enligt prognosen förväntas den samlade sysselsättningsökningen i Gävle mellan 2015 och 2030 sammantaget uppgå till **ca + 8 400 sysselsättningstillfällen**, vilket motsvarar en ökning med 18% (1,2% i årlig ökningstakt).

Prognosen indikerar att sysselsättningsminskningen inom tillverkningsindustrin kan förväntas avta. Den stora sysselsättningstillväxten (se Figur 12) förväntas däremot ske i offentligt finansierade verksamheter som vård och omsorg, utbildning och offentlig förvaltning (civila myndigheter och försvar). Sysselsättningen förväntas även öka inom bland annat företagstjänster, handel och transport.

Figur 12 Prognosticerad sysselsättningsförändring fram till 2030, antal sysselsättningstillfällen

Offentligt finansierade tjänstproduktion

Enligt prognosen svarar vård och omsorg, utbildning och den offentliga förvaltningen för nästan två tredjedelar av nettotillväxten i sysselsättningstillfällen. Det är rimligt att anta att sysselsättningen ökar kraftigt i vård och omsorg, utbildning samt den offentliga förvaltningen. Behovet av arbetskraft inom vård och omsorg och utbildning är relativt förutsägbart. Även om teknikutvecklingen kan påverka behovet av arbetskraft är det rimligt att anta att dessa verksamheter även kommer vara arbetsintensiva verksamheter fram till år 2030. När det gäller den offentliga förvaltningen har nyligen fattade beslut om omlokalisering och nyetablering av statliga myndigheter redan uppfyllt en stor del av tillväxten i prognosen. De statliga jobben bekostas i väldigt liten utsträckning av Gävles skattebetalare. Sysselsättningstillväxten inom statliga myndigheter är troligtvis, på sikt, även positiv för tillväxtförutsättningarna inom kunskapsintensiva företagstjänster. Verksamheter kan förvisso konkurrera om samma arbetskraft, men på sikt torde det ökade utbudet och diversifieringen av kvalificerade arbetstillfällen underlätta för båda parter i högutbildade tvåinkomsthushåll att hitta jobb som matchar utbildningsnivå och -inriktning. Det kan innebära ökad inflyttning eller att fler högutbildade väljer att bo kvar i Gävle.

Industriell produktion

Enligt prognosen minskar den direkta sysselsättningen inom industriella verksamheter med ca 450 arbetstillfällen. Det är rimligt att anta, som prognosen visar, att minskningstakten planar ut.

Efter en lång tid av minskad sysselsättning är det troligt med en viss stabilisering. Enskilda företagsekonomiska beslut kan dock få stora konsekvenser då industriföretagen är relativt stora. Även om den direkta sysselsättningen fortsätter minska i industriverksamheterna kan den slutgiltiga efterfrågan på industriprodukter generera ökad sysselsättning i högkvalificerade företags-tjänster. Det är positivt om så blir fallet, eftersom det visar att Gävles näringsliv hanterar struktur-omvandlingen på ett bra sätt med ett ökat kunskapsinnehåll. En styrka i Gävles främsta industri-ella specialisering, pappersvaruindustrin, är dessutom att specialiserad på förpackningar snarare än tryckpapper. Det innebär att verksamheten påverkas i mindre utsträckning av digitaliseringen. Ökad global efterfrågan på skoglig bioekonomi, som förutspås av forskare och analytiker, kan ytterligare minska bortfallet av arbetstillfällen inom industriell produktion, och inom delar av den till och med öka sysselsättningen. Hur utfallet blir för Gävles arbetsmarknad är dock svårt att sia om.

Privatfinansierad tjänsteproduktion

Prognosen visar på fortsatt sysselsättningsstillväxt inom diverse privatfinansierade och/eller marknadsfinansierade verksamheter. Att handeln kommer öka med över 700 arbetstillfällen till 2030 är troligtvis mindre realistiskt med tanke på tillväxten i e-handeln generellt sett. Det är också tveksamt huruvida finans- och försäkringsbranschen växer enligt prognos med ett 100-tal arbetstillfällen mot bakgrund av att bankerna ständigt ser över kontorsstrukturen. Tillväxt inom information och kommunikation är rimligt ifall IT-sektorn expanderar. Potentialen för fler jobb inom mer gammeldags media torde vara begränsad. Fler jobb i byggsektorn och transportsektorn är en trolig utveckling mot bakgrund av att Gävle växer och förväntas växa framöver. Däremot kan utvecklingen inom autonoma fordon påverka behovet av lastbils- och taxichaufförer. Samtidigt kan ökade godstransporter skapa möjlighet för fler arbetstillfällen inom logistikbranschen.

EN LÅNGSIKTIG PROGNOSEN AV ARBETSMARKNADENS UTVECKLING ÄR OSÄKER

En prognos över framtida sysselsättningsutveckling är behäftad med stor osäkerhet. Det gäller särskilt prognoser som sträcker sig längre in i framtiden. Det finns många branschspecifika och generella faktorer i omvärlden som kan förändra tillväxtförutsättningarna. De kan vara teknologiska, ekonomiska, politiska, sociala eller ekologiska till karaktären och ha sitt ursprung i lokala, regionala, nationella eller internationella förhållanden. Enskilda företagsekonomiska beslut om etablering, expansion, neddragning eller nedläggning kan få stor betydelse.

Automatisering och digitalisering är den förändringskraft som torde få störst konsekvenser för näringsstrukturen fram till 2030. Ökad automatisering och digitalisering kanske inte förändrar fördelningen av sysselsättning mellan branschaggregaten på ett radikalt sätt. Däremot är det rimligt att förvänta sig att efterfrågan på arbetskraft minskar i vissa yrkesgrupper och ökar i andra. Utvecklingen kommer också till stor del innebära att innehållet i yrken och arbetsuppgifter förändras genom ökad automatisering och digitalisering, vilket kommer öka kraven på kontinuerligt lärande.

Även om vissa yrkesgrupper försvinner på sikt kommer andra yrkesgrupper att tillkomma. Specialiseringsgraden ökar ständigt i ekonomin och teknikutvecklingen medför en ständigt ökad komplexitet, vilket skapar förutsättningar för nya arbetstillfällen. Troligen kommer rutinbaserade arbetsuppgifter i tjänstesektorn att automatiseras i snabbare takt. Efterfrågan på högbetalda analytiska yrken torde öka liksom efterfrågan på arbetskraft i "icke-rutinbaserade" serviceyrken i "ostrukturerade" miljöer.

7. INTERVJUER MED NYCKELAKTÖRER

I detta kapitel redovisas ett sammandrag av sexton intervjuer som Sweco genomfört med nyckelpersoner inom privata (företag, branschorganisationer) respektive offentliga verksamheter (kommuner, högskola), i Gävle och i grannkommuner. Urvalet gjordes i samråd med Gävle kommun. Intervjuerna genomfördes per telefon i september och oktober 2018, och har givit värdefulla inspel till analysen av näringslivets framtid, potential och behov.

Företag och branschorganisationer

Intervjupersonerna är eniga om att Gävles största konkurrensfördel är det geografiska läget. Gävle är knutpunkt för energiledningssystem, hamn-, gods- och pendeltrafik. Arlanda, Stockholm, Uppsala och Västernorrland ligger inom rimligt avstånd för bil- och tågpendling, pendlingsläget kommer att förbättras ytterligare fram till 2030 i takt med att Gävle växer, Ostkustbanans kapacitet ökar och när Storstockholm och Uppsala expanderar norrut.

Intervjupersonerna är också i hög grad eniga om vad som är Gävles största utmaning för att vara attraktivt för företagsetableringar: kompetensbristen i kommunen och i arbetsmarknadsregionen. Respondenter från Gävles fastighetssektor menar att det finns för få a-lägen i centrala Gävle – attraktiva lägen med hög genomfart, goda kommunikationer och närhet till service. Många företag kräver ett sådant premiumläge, som i dagsläget nästan uteslutande finns kring Stortorget, för att etablera sig i staden. Flera menar att det finns goda förutsättningar att skapa fler a-lägen när de kommande infrastruktursatsningarna i Gävle skapar nya knutpunkter i staden; det efterlyses dock en tydligare strategi från kommunens sida för hur detta arbete ska läggas upp och koordineras.

Flera intervjupersoner från olika branscher menar att den fysiska planeringen av stadskärnan kommer att ha en avgörande betydelse för näringslivets utveckling i Gävle fram till 2030. Från fastighetssektorns och handelns sida är tron stark på att den pågående utvecklingen i stadskärnan kommer fortsätta med större inslag av nöjen (biografer, restauranger, kulturfaciliteter) och mindre inslag av handel. Orsakerna stavas befolkningsökning, eftersom fler invånare betyder högre efterfrågan på lokalproducerad kultur, och ökad e-handel. En respondent uttrycker det som att Gävle håller på att bli mer av en kvällsstad, eftersom nöjen – till skillnad från handeln – ofta besöks efter arbetstid. Det framförs även synpunkter på trafikplaneringen i centrum. Blir det svårare att ta sig fram med bil i centrala Gävle kommer bilberoende affärsverksamheter att söka sig till stadens ytterområden eller övriga kommunen, menar några av intervjupersonerna.

Bland intervjupersonerna råder dock delade meningar om huruvida stadskärnans omvandling faktiskt kommer att öka näringslivets konkurrenskraft. En intervjuperson från industrin höjer ett varnande finger och menar att handels uttåg från Sandvikens stadskärna, där utflyttningstrenden varit synligare än i Gävle, gjort Sandviken till en mindre attraktiv ort att bosätta sig i och därmed förstärkt den redan påtagliga kompetensbristen i kommunen. En liknande utveckling i Gävle skulle vara problematisk för näringslivet. Intervjupersonerna poängterar att centralt belägna företag överlag kommer påverkas mycket av de stundande ombyggnadsarbetena i Gävle (däribland Ostkustbanan). Medan t.ex. tekniska konsultbolag ser behov av att anställa fler för att kunna ta sig an de ökade arbetsvolymerna som satsningarna kommer skapa, ser fastighetssektorn och handeln en risk att byggnadsarbetena på Drottninggatan, stadens torg och Gävle Centralstation kommer försämra attraktiviteten i vissa centrala lägen, och därmed försvaga centrumhandelns konkurrenskraft ytterligare. De flesta respondenter beskriver dialogen med kommunala tjänstemän beskrivs överlag som god. Samtidigt finns en oro för att resursbrist och personalomsättning i kommunen äventyrar kommunens förmåga att göra något störningarna från byggnadsarbetena på näringslivets attraktivitet i centrala lägen.

Intervjupersonerna vittnar om att företag i Gävle har problem att hitta personal. Arbetslösheten i Gävleborgs län är samtidigt högre än rikssnittet. Företagare som söker högskoleutbildad arbetskraft uppger att denna kompetens (särskilt teknisk spetskompetens, t.ex. civilingenjörer) är svår att rekrytera. Även företagare som efterfrågar arbetskraft med gymnasiekompetens uppger också att de känner av en kompetensbrist, men denna beskrivs inte som lika alarmerande.

En röd tråd i intervjupersonernas svar är att kommunen måste arbeta brett med flera frågor som ingår i det kommunala kärnuppdraget för att långsiktigt förbättra företagets förutsättningar att rekrytera. Ingen av intervjupersonerna menar att kompetensbristen kan lösas med fokus på en fråga. Lösningen finns lika delar i god tillgång till bostäder, fungerande infrastruktur, skolor av hög kvalitet och gott samarbete mellan företag och kommunen, om Gävle ska bli en attraktivare plats att bosätta sig i och etablera företag i.

Kommun och offentliga aktörer

Gävles konkurrens fördelar

Intervjupersonerna fokuserar på olika aspekter i sina beskrivningar av näringslivet i Gävle och Gävleborgs län. Precis som de intervjuade företagarna menar de att Gävles geografiska läge och status som knutpunkt för gods- och pendeltrafik till och från Stockholm-Mälardalen, Uppsala och Arlanda, ger kommunens företag goda förutsättningar att stärka sin konkurrenskraft. Dessa förutsättningar kommer dessutom förbättras fram till 2030 i takt med att den spårburna gods- och pendeltrafiken förbättras och när Gävle, Stockholm och Uppsala ökar i befolkningsstorlek. När allt fler människor bor allt närmre Gävle blir kommunen mer attraktiv för företagsetableringar, inflyttning och arbetspendling.

Mycket av Gävles konkurrenskraft finns i regionens industri. Gävleborgs län har ett par multinationella industriföretag som sysselsätter många små underleverantörer (Billerud-Korsnäs, Sandvik, m.fl.). Dessa gynnas av att Gävleborg är en knutpunkt för energiledningssystem. Några intervjupersoner tonar dock ner bilden av Gävle som industristad. Gävle var aldrig en renodlad industristad, menar de, utan en hamnstad tillika residentsstad med centrala administrativa funktioner och med ett starkt industripräglat näringsliv. Senare års industrinedläggningar (Ericsson, Stora Enso och Läkerol) har avindustrialiserat Gävle (och kanske framför allt Gävlebornas självbild och uppfattning av hur staden kommer se ut 2030).

Flera respondenter menar att kommunerna i Gävleborg är beroende av varandra, Sandviken och Gävle i synnerhet (Sandviken är Gävlebornas största privata arbetsgivare). Det finns en grund för samarbete i näringslivsfrågor och länets välutvecklade kollektivtrafik gör arbetspendling mellan kommunerna till ett realistiskt alternativ för Sandviken- och Gävleborna. Det märks på att pendlingen i länet sker i öst-västlig riktning mellan dessa två kommuner; pendlingen till andra kommuner – där näringslivet har "en annan profil" – är avsevärt mindre.

Närheten till Gävle Hamn ger näringslivet konkurrens fördelar. Hamnen kommer byggas ut med ökad kapacitet för containertrafik och, som fjärde hamn i Sverige, ges tillstånd att ta emot skeppslaster med livsmedel och animaliefoder från länder utanför EU. Det ger större handelsvolymer som i sin tur ger ökade möjligheter för nya företagsetableringar, inte minst för logistikföretag som i allt större tal börjat söka sig till regionen. Närheten till energiledningssystem gör också länet intressant etableringar av datacenter och serverhallar.

Flera respondenter ser Högskolan i Gävle (HiG) som en konkurrens fördel gentemot andra län. Mycket pekar mot att HiG blir viktigare för näringslivets konkurrenskraft. HiG har etablerat en bra samverkan med Gävles näringsliv och antalet sökande som har HiG som förstahandsval ökar. Många sökande kommer inte från länet, högskolan har god potential att bli en tillväxtmotor som lockar inflyttare – det saknas belägg för att HiG skulle vara en utflyttninggenerator, även om det är oklart vilken HiG har att få yngre lokalbor som vill läsa en högskoleutbildning att stanna i

Gävle. Högskolan har flera kandidatprogram som kan förse företagen med efterfrågad arbetskraft. Medelåldern bland studenter är högre på HiG än på många andra högskolor – många trettioplussare tar chansen att ombilda sig, eller vässa till sin utbildning med nya kompetenser. Att fler äldre vidareutbildar sig är ett viktigt steg i den strukturomvandling som respondenterna ser som nödvändig för att Gävle ska kunna förbättra företagets kompetensförsörjning och minska arbetslösheten till rikssnittet.

Konkurrensackdelar

Jämfört med övriga Sverige har Gävleborgs län både hög arbetslöshet och låg utbildningsnivå. Länet har alltså en stor matchningsproblematik. För Gävle kommun ser det ljusare ut, inte minst ur ett framtidsperspektiv: Kommunen klarar sig bättre än övriga länet, och i länet minskar arbetslösheten samtidigt som utbildningsnivån ökar. Samma matchningsproblematiken är också vanlig i övriga Sverige. Det är likväl dessa problem alla intervjupersoner fokuserar på när de ombuds tala om Gävles konkurrensackdelar.

Arbetslösheten och kompetensbristen hänger ihop, och har många dimensioner. Det är som i många andra Norrlandslän en fråga om utflyttning. Relativt få utflyttare återvänder; det gäller särskilt yngre som flyttar från regionen för högskolestudier på annan ort. Det beskrivs också som en avståndsfråga: Trots ett gott läge som blir bättre upplevs pendlingsavståndet från Stockholm till Gävle fortfarande som för stort av stockholmare och uppsaliensare som ställs inför möjligheten att arbetspendla till Gävle. Gävles omland är svagt ur arbetsmarknadssynvinkel, Sandviken undantaget – i länet finns relativt få medelstora företag som skulle kunna locka småföretag och entreprenörer.

En annan konkurrensackdel som pekas ut är företagsklimatet i kommunen. Gävle når medelmåttiga placeringar i Svenskt Näringslivs ranking av kommuners företagsklimat och i SKL:s insiktsmätning. Respondenterna pekar på två orsaker till detta. Dels finns det i kommunen en tveksamhet till företagande överlag, dels tycker flera företagare att kommunens myndighetsutövning när de söker tillstånd eller hjälp är problematisk. Det tar också för lång tid att bygglov i kommunen. Intressant nog reflekterar respondenter från offentliga verksamheter mer om företagsklimatet än respondenter från företagen, vilket kan bero på att de har en klarare helhetsbild.

Vilka delar av näringslivet som har goda respektive mindre goda förutsättningar att lyckas?

Kulturverksamheter, restauranger, caféer och livsmedelsföretag pekas ut som vinnare på näringslivets utveckling i Gävle kommun under senare år. Företag som arbetar med GIS (geografiska informationssystem) har också vuxit när Gävle stärkt sin profil på området: I Gävle finns nu Lantmäteriet, geoföretaget Esri Sverige och företagsklustret Future Position X, som är kopplat till högskolan[CS2]. På förlorarsidan återfinns centrumhandeln vars konkurrenskraft försämrats allt eftersom sällanköpshandeln tagits över av externa köpcentrum och aktörer inom e-handel. Flera intervjupersoner menar att kommunens näringsliv under kommande år kommer få större inslag av logistikföretag.

Hur kommer det lokala näringslivets utveckling påverkas i kommunen fram till 2030?

I symbolisk mening beskrivs det som avgörande för stadens attraktionskraft att Gävle kan bibehålla sin roll som länets tillväxtmotor. Av länets kommuner är det bara Gävle som haft en oavbruten befolkningsökning sedan millennieskiftet.

Gävle tampas annars med samma utmaningar med andra tillväxtkommuner i Sverige, så som att locka tillräckligt med högt utbildade till kommunen och motverka den bostadsbrist som förvärrats under de gångna 20 åren. Minskade tidskostnader för arbetspendling när Ostkustbanan rustas upp anses ge kommunen möjlighet att bebygga nya, stationsnära platser (som exempel framhävs Gävle Västra nära sjukhuset). Avgörande för om nya företag ska vilja etablera sig i Gävle är att kommunen blir bättre på att få fram färdig mark till företag. Byggandet av stadsdelen Gävle

Strand på Alderholmen – ett industriområde som tidigare inte sett som en attraktiv plats – lyfts fram som ett initiativ för blandad bebyggelse att inspireras av.

Avgörande blir också att renoveringarna av Ostkustbanan kommer förkorta resetiden till Gävle från Sundsvall med en timme (idag: 2h 40m). Parallella banrenoveringar i södergående riktning förkortar restiden till Stockholm.

Hur är de lokala företagens möjligheter i dagsläget att anställa den arbetskraft de efterfrågar? Vad kan kommunen göra för att förbättra kompetensförsörjningen?

Förutsättningarna är idag begränsade, ofta direkt dåliga, menar intervjupersonerna. Detta gäller såväl statliga myndigheter (av vilka det blivit fler i Gävle på senare år) som kommunen, landstinget, storföretagen och de mindre företagen. Särskilt svår är bristen på ingenjörer. När myndigheter flyttar till Gävle från Stockholm, följer konsultbolagen efter, men ingendera parten får tillräckligt med folk med sig, vilket förvärrar kompetensbristen.

Intervjupersonerna menar att kompetensbristen är så pass ett mångfacetterat problem att kommunen inte kan göra mycket på egen hand utan att samarbeta med och andra aktörer i kommunen och länet. Utöver stor utflyttning och liten inflyttning bottnar den både i bristande gymnasiekompetens och att få läser vidare efter gymnasiet. Många som saknar gymnasiekompetens har invandrat till Sverige, men i Gävle är relativt många också infödda.

För att förbättra kompetensförsörjningen måste kommunen arbeta med:

- Grundskolan: Grundskolan måste tydligare belysa för elever vilka möjligheter som gymnasiestudier medför för dem, säger flera respondenter. Det måste också till attitydförändringar hos föräldrar som fäster för stor tilltro till att barnen ska kunna få internutbildning på ett företag; dessa möjligheter är inte lika stora idag som de en gång var.
- Företag. Stora pensionsavgångar stundar i länets företag. ASK, kommunstyrelsens ordförande i Sandviken, efterlyser nya rutiner för internutbildning i företagen för att få ut fler personer utan gymnasiekompetens på arbetsmarknaden.
- Högskolan i Gävle: HiG bör se över sitt programutbud för bättre kunna locka elever från studieovana hem. Malmö Universitets rekryteringsarbete kan här tjäna som en förebild. Intervjupersoner ser gärna att HiG får fler fyra- och femåriga utbildningar samt överlag mer fokus på teknik och IT för att bättre kunna matcha lokala företages kompetensbehov. Flera initiativ har redan tagits: HiG har slutit avtal med ett hundratal Gävleföretag som ger ingenjörstudenter chansen att varva studier med praktik hos företagen som är med och finansierar programmen. Högskolan har också inrättat ett lantmästarprogram med teknisk profil, för att bättre knyta an till Gävles specialisering mot lantmäteri och GIS. Dock har många högskolor i Sverige har svårt att fylla platserna på sina högskoleingenjörsutbildningar. Att teknifiera HiG:s programutbud får därför inte ses som självklart bara för att företagen har svårt att rekrytera ingenjörer och systemvetare.
- SFI och integration. SFI behöver bli bättre och effektivare och att systemet för nyanländas yrkespraktik måste förbättras och utvidgas. Kommunen måste också bli snabbare på att validering nyanländas utbildning.

Andra behov för ett attraktivt näringsliv

Utöver kompetensbristen återkommer flera intervjupersoner till samma åtgärder som de menar bör vidtas för att kommunen ska öka sin attraktivitet för företagsetableringar och inflyttare.

- Profilerad högskola med tyngre forskning. Näringslivet behöver en högskola med skarp profil och några styrkeämnen och starkare inslag av forskning än idag. Högskolan i Gävle kan lämpligtvis gå denna väg, en ambition att bli universitet skulle kräva en forskningstygnd långt högre än idag.

- Fler insatser för företagsklimatet. Kommunen bör fortsätta arbetet med att förbättra företagsklimatet. Flera goda initiativ har redan tagits. Som exempel nämns nya rutiner för hur tjänstemän får säga ja eller nej till förfrågningar från företag och större tydlighet från nämnden gentemot tjänstemännen. Intervjupersonerna menar dock att flera punkter återstår. Kommunen måste förbättra tillgången till byggklar mark och minska de långa handläggningstiderna vid ansökan om bygglov. Företagskontakter måste också följas upp snabbare. Det går förvisso avsevärt snabbare i Gävle än i Stockholm, men mycket kan förbättras. Flera byggherrar, däribland JM och Rikshem, är inte verksamma norr om Uppsala. Flera intervju personer lyfter här fram att både Gävle som Sandviken måste arbeta aktivt mot vrånbilden av sig själva som kommuner som favoriserar projekt för allmännyttan.
- Biljettsystem i pendlingstrafiken. Gävle måste anslutas till samma biljettsystem som Stockholm-Mälardalen i samband med att Ostkustbanan rustas upp.

Foto: Daniel Bernstål

8. SAMLAD ANALYS

Som denna studie visar är Gävle är en växande kommun med goda möjligheter i den pågående strukturomvandlingen. Kommunen har flera viktiga förutsättningar: det geografiska läget, transportinfrastrukturen, befolkningstillväxten, näringslivsstrukturen med dess styrkor och specialiseringar, samt den förväntade sysselsättningstillväxten. Men här finns även stora utmaningar. Dit hör hur digitaliseringen kommer påverka olika branscher, hur strukturomvandlingen förändrar kraven på samhällsplaneringen, kompetensförsörjningen, bostadstillgången, och hur staden ska växa för att balansera skiftande behov och intressen. Allt detta får konsekvenser för Gävle kommuns framtida arbete med kompetensförsörjning, näringslivsfrämjande och fysisk planering.

I detta kapitel presenteras Swecos samlade analys som baseras på omvärldsspaning, statistik, prognos och genomförda intervjuer. I analysen ges ett antal rekommendationer för hur Gävle strategiskt kan arbeta vidare för att stärka förutsättningarna för företag att etableras och fortsatt växa. De huvudsakliga slutsatserna är:

- Gävle bör se näringslivsarbetet i ett helhetsperspektiv – satsa på bredden! Ett mer attraktivt Gävle med ökade stadskvaliteter kommer öka kommunens förmåga att locka till sig nya invånare och företagsetableringar.
- En strategisk och framförallt proaktiv markpolitik.
- Uppfinn inte ett nytt näringsliv, utan satsa på att stärka de grundläggande förutsättningarna utifrån det Gävle redan har och är bra på – med hänsyn till pågående trender i omvärlden och i näringslivet.
- För att stärka Gävles specialiseringar och näringslivsutvecklingen i stort, behöver den samlade kompetensnivån höjas i kommunen och i arbetsmarknadsregionen. En utökad dialog mellan högskolan och kommunen kan öppna upp nya möjligheter för att högskolan på sikt i ännu högre grad skulle kunna understödja arbetsmarknadsregionens näringsliv genom exempelvis fler strategiska samarbeten. Högskolans pågående satsning på co op-utbildningar (studier varvat med arbetsperioder hos företag) är ett gott exempel på detta.²⁶

SATSA PÅ BREDDEN OCH STÄRK STADENS ATTRAKTIVITET

Strukturomvandlingen har i grunden förändrat spelplanen för kommuners strategiska näringslivsarbete. Om strategier historiskt ofta varit inriktade på att attrahera stora företag genom fördelaktiga markpriser (och på så sätt attrahera invånare), handlar det dag också om att stärka stadens och omlandets generella attraktivitet. Det betyder inte att traditionellt näringslivsarbete för att främja etableringar samt åtgärder för att förbättra företagsklimatet inte längre är viktigt. Men det är talande att de intervjuade företagen inte lyfter detta som ett önskvärt primärt fokus för kommunens näringslivsfrämjande arbete.

Förvisso nämner de ett starkt företagsklimat som en viktig del i att stärka Gävles näringsliv, men vad flera av företagen i intervjustudien betonar är att näringslivet skulle kunna stärkas ytterligare om staden blir mer attraktiv i stort. Det handlar om faktorer som trygghet för de anställda att gå hem efter jobbet, attraktiva bostäder för olika grupper, enkel och smidig arbetspendling och ett levande nöjes- och kulturutbud. Om inte allt detta är på plats minskar människors incitament att

---

²⁶ Mer läsning finns här: <https://www.hig.se/Ext/Sv/Organisation/Akademier/Akademien-for-teknik-och-miljo/Utbildningar/Co-op-sidor---Samverkanssidan.html>

flytta till Gävle, vilket både försvårar möjligheten till rekrytering av anställda och minskar kundunderlaget för företag som främst lever av den lokala marknaden (t.ex. restauranger och butiker). Utöver detta måste det finnas en bra basservice i staden med hög kvalitet på såväl skolor som vård och omsorg. Dessa kriterier värderar barnfamiljer som viktiga för att vilja bo kvar, eller flytta till en annan plats.

Väl fungerande transportsystem, tillgång till bostäder, mötesplatser och service är alla viktiga delar i en attraktiv miljö och därför avgörande för att locka företagsetableringar och investeringar – detta gäller såväl storstäder, landsbygden som mellanstora städer. Det går därför inte att tillräckligt understryka vikten av att Gävle tar ett helhetsperspektiv i näringslivsarbetet och ser en stärkt attraktivitet och ökade stadskvaliteter som grundläggande förutsättningar för att höja attraktiviteten både för befintliga invånare samt för presumtiva inflyttare respektive företag.

Med fler människor i Gävle stärks kundunderlaget, skattekraften och kompetensförsörjningen, vilket sammantaget stärker möjligheterna för nya företag att etablera sig och för befintliga företag att utvecklas. Detta kommer i sin tur bredda näringslivet i kommunen, vilket ger Gävle en mer robust näringsstruktur samtidigt som det skapar möjligheter för ytterligare arbetsdelning och specialisering inom ekonomin.

Flera nordiska städer har som strategi att stärka näringslivet genom att höja attraktiviteten i staden i stort. I t.ex. Drammen utanför Oslo har kommunen lyckats höja attraktiviteten med hjälp av strategisk planering och stora satsningar på stadens offentliga miljöer. Traditionellt har staden varit en industristad, känd för sina stora företag som präglat stadens näringsliv. Idag har dock många av tjänsterna inom tillverkningsindustrin ersatts av tjänster inom kunskaps- och service-sektorn, och staden har haft en stark befolkningstillväxt under 2000-talet. Anledningarna är flera till Drammens framgång, både med befolkningstillväxten och kunskapsföretagens utveckling. Drammen har ett gynnsamt läge nära Oslo och kan därmed dra nytta av Oslos arbetsmarknad och samtidigt erbjuda billigare bostäder. Men framförallt har djärva visioner för kommunens stadsplanering och strategier för de offentliga rummen tagits fram och genomförts. Centralt belägna älvbrinken har med stora investeringar rustats upp från en nedsmutsad passage för industrin, till ett attraktivt rekreativstråk. På liknande sätt har Skellefteå kommun haft en tydlig strategi att öka stadskvaliteterna i stadens centrala delar för att både höja boendeattraktiviteten och främja näringslivet. Även Skellefteå har utvecklat älvbrinken i centrala staden, därtill har kommunens satsningar resulterat i ett ökat nöjes- och restaurangutbud samt i ett nytt kulturhus.

DRIV EN STRATEGISK OCH PROAKTIV MARKPOLITIK

Markpolitiken är ett viktigt verktyg för kommunerna för att stärka kopplingarna mellan näringsliv och samhällsplanering. Allt fler kommuner arbetar idag på att vara mer proaktiva när det kommer till markpolitiken. Kommunerna vill inte sitta och vänta på att företag knackar på dörren, utan snarare vara drivande och delaktiga, gärna genom att involvera företagen redan i planskedet. Genom strategisk markpolitik kan kommunen lokalisera rätt verksamhet på rätt plats och på så sätt optimera näringslivets fördelning i staden. För att markpolitiken ska bli ändamålsenlig bör den grunda sig i kunskapen om vilka branscher som växer i staden och vad olika branscher har för specifika lokaliseringpreferenser.

Offentlig förvaltning

I Gävle förväntas den offentliga förvaltningen växa kraftigt fram till 2030. Enligt prognosen svarar vård och omsorg, utbildning och den offentliga förvaltningen för nästan två tredjedelar av nettotillväxten i sysselsättningstillfällen. Även om teknikutvecklingen kan påverka behovet av arbetskraft är det rimligt att anta att dessa verksamheter kommer förbli arbetsintensiva verksamheter fram till år 2030. Utifrån ett lokaliseringssperspektiv ser preferenserna för verksamheterna inom den offentliga sektorn lite olika ut. Statliga myndigheter består i regel av högkvalificerade tjänster och då konkurrensen om högutbildad arbetskraft är stor, efterfrågar myndigheterna ofta centrala och attraktiva lägen med goda pendlingsmöjligheter. När nya stationsnära lägen uppstår i Gävle (i

samband med ny dragning av Ostkustbanan) kan myndighetsverksamhet möjligen förläggas dit. För vård och omsorg ser lokaliseringspreferenserna lite olika ut beroende på funktion. Sjukhus har tydliga centralortspreferenser medan vårdcentraler ofta är mer utspridda i staden (även om de ofta finns belägna i områden med en viss befolkningstäthet). Även utbildningsväsendet tenderar att lokaliseras utspritt i staden, med ett visst upptagningsområde vad gäller elevunderlag.

Logistik

Transport och magasinering är en framtidsbransch och en av Gävles tydliga specialiseringar. Branschen har i genomsnitt sedan finanskrisen 2008 sysselsatt ca 570 personer, med vissa fluktuationer från år till år. Framtidsutsikterna för Gävles specialisering inom transporter torde vara god. För detta talar ökat resande, ökade godsmängder och mer intensiv trafik till och från hamnen som expanderar sin verksamhet samtidigt som flera hamnar i Stockholm läggs ned eller drar ned på den verksamheten. Generellt sett följer logistikbranschen av naturliga transportnätet rent lokaliseringsmässigt, men den är även tydligt kopplad till befolkningsstrukturen (många invånare innebär många transporter). Samtidigt medför behovet av stora markområden för terminaler m.m. att branschen gärna lokaliserar sig utanför eller i utkanten av kärnorna. Här har Gävle hamn en fortsatt central roll att spela. Några starka samvariationer med andra branscher har inte noterats i denna utredning, men transportsektorn har i viss mån samma lokaliseringstendens som tillverkningsindustrin, byggverksamhet samt ibland även företagstjänster. Det sistnämnda beroende på att attraktiva kontorslägen ibland ligger i nära anslutning till hamn-, stuveri- och spe-ditionsverksamhet.

Avancerade företagstjänster

För att öka bredden i näringslivet behöver Gävle fler avancerade företagstjänster. Dessa företag riktar sig, likt myndigheterna, till en högutbildad arbetskraft och efterfrågar ofta centrala lägen med goda pendlingsmöjligheter. Kunskapsföretag dras ofta till attraktiva stadskärnor där det finns ett visst utbud av kultur, nöjen, shopping, men dras även till kreativa miljöer. För att attrahera dessa företag bör Gävle bidra med attraktivitetsfrämjande insatser: bostäder och infrastruktur etc., men också med lokaler och mötesplatser. Kontorshotell, där företag kan hyra in sig på delar av kontoret och ta del av kontorens gemensamhetsanläggningar, är ett sätt att möta kunskapsföretagens lokaliseringsbehov. Gothia Park i Skövde och The Great Northern i Skellefteå är exempel på innovativa mötesplatser som förenklar för nya företag att etablera sig i kommunen.

UPPFINN INTE ETT NYTT NÄRINGSLIV - GRÄV DÄR NI STÅR

Huruvida en stad ska satsa på ett diversifierat näringsliv eller stärka sin specialisering inom vissa kunskapsområden eller branscher, är en strategisk fråga som ofta diskuteras på kommunal och regional nivå. Den forskning som finns på området pekar på att strategierna måste utgå från stadens lokala förutsättningar och storlek. Diversitet tycks å ena sidan vara mer betydelsefullt än specialisering för städers tillväxt, framförallt för större städer i utvecklade regioner och kunskaps-intensiva branscher. Å andra sidan handlar frågan om diversitet och specialisering till stor del om geografisk upplösning; specialiserade stadsdelar kan ibland vara en del av en stad vars helhet karakteriseras av en påtaglig mångfald.

Den statistiska analysen av näringsstrukturen i Gävle visar att stadens historiska specialiseringar fortfarande avspeglas i näringslivet. Samtidigt är näringslivet satt under ständig omvandling. Nya näringar uppstår och gamla trängs undan. De nya näringarna är många gånger sprungna ur de gamla, men med en anpassning till nya teknologier och marknadsvillkor. För Gävles del handlar det då inte om att med offentliga medel försöka "uppfinna" ett nytt näringsliv, utan snarare att utveckla ett näringsliv utifrån det Gävle redan har och är bra på, samt pågående trender i omvärlden och i näringslivet.

Potentiella framtidsbranscher

Sweco har identifierat ett antal branscher som både utgör en specialisering för Gävle, och som bedöms ha goda framtidsmöjligheter. Pappersvaruindustrin är ett sådant exempel. Antalet an-

vändningsområdena för pappersmassa ökar och industrin blir bättre på att ta tillvara på restprodukter från skogsbruk och massaproduktion. Globalt ökar efterfrågan dessutom på trä som byggnadsmaterial i bostads- och infrastrukturprojekt. En annan specialisering för Gävle är energi och miljö. Branschen är liten sysselsättningsmässigt, men den torde ha goda framtidsutsikter då behovet av förnyelsebara energier och hållbara tekniska lösningar ökar. Transport och magasinering är ytterligare en bransch där utvecklingen varit god och där Gävle och Gävle hamn har ett strategiskt läge för fortsatt utveckling. Här kommer en ökad efterfrågan på lokaler för e-handeln sannolikt vara relevant för Gävle. Logistik och magasinering är dessutom gynnsam ur ett arbetsmarknadsperspektiv då branschen anställer både hög- och lågkvalificerad arbetskraft. Internettöretaget Zalando's etablering i Upplands-Bro är här ett intressant exempel: etableringen skedde inte i direkt linje med kommunens branschstrategi, men visade sig ge positiva effekter på arbetslösheten bland nyanlända i kommunen.

De senaste åren har Gävle stärkt sin position som GIS-kluster. Trots att detta inte riktigt fångas upp i statistiken, finns det en tydlig nisch i Gävle gentemot GIS, som kan anses ha goda framtidsutsikter eftersom efterfrågan sannolikt kommer att öka i ekonomin och samhället. Här finns potential för Gävle, exempelvis i utveckling mot hållbar stadsutveckling och smarta städer. Dessa områden efterfrågas alltmer både nationellt och internationellt, Sverige har börjat exportera koncept och tekniska lösningar inom smarta städer bland annat till Kina. Teknik- och samhällsbyggnadsutbildningarna på Gävle Högskola (t.ex. inom lantmäteri, samhällsplanering och GIS) skulle sannolikt kunna stötta en sådan specialisering i ännu högre grad än idag.

Offentlig förvaltning, i synnerhet statliga myndigheter, är också en viktig specialisering i Gävle, Fler myndigheter i Gävle skulle på kort sikt kunna skapa en konkurrens om arbetskraft men på lång sikt är fler myndighetsetableringar positivt för den samlade arbetsmarknads- och näringslivsattraktiviteten. Statliga jobb breddar arbetsmarknaden för högutbildad arbetskraft och gör arbetsmarknaden sammantaget mer attraktiv för högutbildade kvinnor. En större bredd i näringslivet och fler kvalificerade arbeten kommer således på sikt förbättra möjligheterna för unga par och familjer att bo kvar eller flytta till Gävle. Därtill är offentlig förvaltning och i synnerhet myndigheter (t.ex. Trafikverket) viktiga kunder för den högkvalificerade tjänstesektor som Gävles arbetsmarknad behöver mer av.

Att identifiera branscher som en stad bör "satsa eller inte satsa på" är vanskligt. Det är ofta lokala förutsättningar som gör att ett företag väljer att etablera sig eller växa i en stad. Dessa förutsättningar är ibland platsspecifika och svåra för en stad att kopiera. Utöver den helhetsbaserade satsningen på stadens attraktivitet som föreslås i denna studie, kommer det i näringslivsarbetet framöver även behövas fördjupade analyser av förutsättningar av hur Gävle kan tillgodose specifika företags och branschers behov av lokalisering, kompetensförsörjning, bostäder och lokaler etc.

Kommunen bör vara drivande och proaktiv för att kunna attrahera stora företag och etableringar. Det råder stor konkurrens om vissa branscher och företag, och det är inte endast besöksnäringen som är konkurrensutsatt. Facebooks etablering i Luleå föregicks exempelvis av stort pådrivningsarbete och Luleå valdes tillslut ut i en urvalsprocess som initialt omfattade 15 länder och bara i Sverige undersöktes 22 olika lokaliseringalternativ. Etableringsbeslutet byggde på en rad faktorer som Facebook ansåg talade för Luleå: pålitlig elförsörjning, tillgång till förnyelsebar el, utbyggd fiberinfrastruktur, ett kallt klimat och tekniskt universitet i regionen.

ÖKAD KUNSKAP KRÄVS – SAMVERKA MER MED HÖGSKOLAN

För att stärka Gävles näringsliv måste den samlade kompetensnivån höjas i kommunen och regionen. Detta är en utmaning för Gävle och arbetsmarknadsregionen som tampas både hög arbetslöshet, låg utbildningsnivå och kompetensförsörjningsbrist. Insatser för att höja kunskapsnivån behöver göras på olika håll och i samverkan med aktörer både på lokal, regional och nationell nivå. Det handlar bland annat om att arbeta mot grundskolan och att få fler ungdomar att klara

gymnasiet. En gymnasieutbildning är i praktiken en miniminivå för att vara anställningsbar på dagens arbetsmarknad, och arbetslösheten är betydligt högre hos dem som saknar gymnasieutbildning än dem som klarar gymnasiet. Bland eftergymnasialt utbildade är arbetslösheten ännu lägre, men den stora vattendelaren går mellan dem som har gymnasieutbildning och dem som saknar. Strukturomvandlingen och det ökande kunskapsinnehållet i samtliga branscher gör utbildning allt viktigare i samhället. Även för yrken som betraktas som mindre kvalificerade, t.ex. inom tillverkningsindustrin, har teknikinnehållet höjts de senare åren.

Högre kunskapsnivå i arbetskraften är även en förutsättning för att Gävle ska kunna stärka sina specialiseringar. Högskolan i Gävle är här viktig för att försörja företagen i kommunen och regionen med rätt arbetskraft samt för att skapa testbäddar och forskning på områden som Gävle är specialiserat inom. Högskolan har redan tagit flera initiativ - bland annat har avtal slutits med ett hundratal företag i Gävle som ger ingenjörstudenter chansen att kombinera studier och praktik hos företag som är med och finansierar programmen på högskolan. Högskolan har också inrättat ett lantmästarprogram med teknisk profil för att bättre knyta an till Gävles specialisering mot lantmäteri och GIS. Idag tycks kopplingen mellan Gävles specialiseringar och högskolan vara tydligast inom just GIS. Utöver lantmäteriprogrammet har Högskolan ett antal utbildningar inom samhällsbyggnad och teknik. Därutöver har högskolan i dagsläget få utbildningsprogram som direkt stödjer nischerna i Gävle. Ett utvecklingsarbete där kommunen och Högskolan samverkar för att få till utbildningar som stödjer specialiseringarna skulle på sikt stärka näringslivsattraktiviteten i regionen ytterligare.

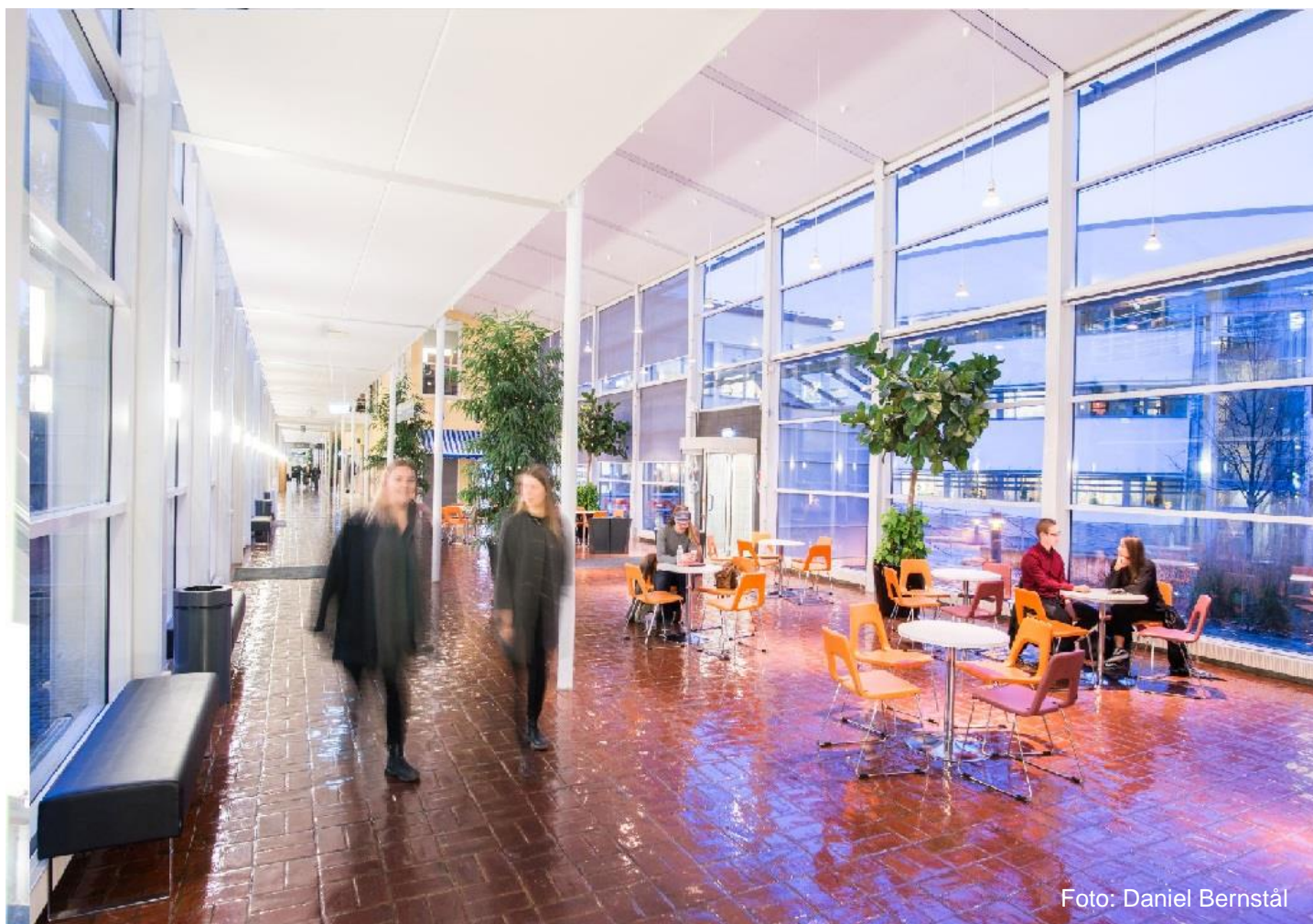

Foto: Daniel Bernstål

BILAGA 1 BRANSCHINDELNING (SNI2007)

Standarden för svensk näringsgrensindelning, SNI, används för att klassificera företag och arbetsställen efter vilken verksamhet de bedriver. SNI ingår i ett internationellt system av ekonomiska klassifikationer och utgår från EU:s näringsgrensstandard NACE.

SNI 2007	
Avdelning	Branschaggregat 16 branscher
A	Jordbruk, skogsbruk och fiske
B+C	Tillverknings- och utvinningsindustri
D+E	Företag inom energi och miljö
F	Byggindustri
G	Handel
H	Transportföretag
I	Hotell och restauranger
J	Informations- och kommunikationsföretag
K	Kreditinstitut och försäkringsbolag
L	Fastighetsbolag
M+N	Företagstjänster
O	Civila myndigheter och försvaret
P	Utbildningsväsendet
Q	Enheter för vård och omsorg
R+S+T+U	Personliga och kulturella tjänster m.m.
00 Okänd	Okänt

Avdelning	Branscher	Delbranscher i urval
A	Jordbruk, skogsbruk och fiske	Jordbruk, skogsbruk, fiske, jakt
B	Utvinning av mineral	Utvinning av mineral, kol, råpetroleum, metallmalmer, service till utvinning
C	Tillverkning	Tillverkning av livsmedel, drycker, kläder, papper/pappersvaror, kemiprodukter, gummi-/plastvaror, stål/metall, motorfordon, möbler m.m
D	Försörjning av el, gas, värme och kyla	Försörjning av el, gas, värme och kyla
E	Vattenförsörjning, avloppsrening, avfallshantering och sanering	Vattenförsörjning, avloppsrening, återvinning, sanering
F	Byggverksamhet	Byggande av hus, anläggningsarbeten, specialiserad bygg-/anläggningsverksamhet
G	Handel; reparation av motorfordon och motorcyklar	Partihandel, detaljhandel, handel samt reparation av motorfordon/motorcyklar
H	Transport och magasinering	Landtransport, sjötransport, lufttransport (passagerare/gods), magasinering och stödtjänster till transport, postverksamhet
I	Hotell- och restaurangverksamhet	Hotell, camping, annan logi, restaurang, catering, barverksamhet
J	Informations- och kommunikationsverksamhet	Förlagsverksamhet, film/video/TV, telekommunikation, dataprogrammering, datakonsultverksamhet, informationstjänster (databehandling, webbportaler)
K	Finans- och försäkringsverksamhet	Finansiella tjänster, försäkring, pensionsfondsverksamhet (ej obligatorisk soc.försäkring), stödtjänster
L	Fastighetsverksamhet	Handel med egna fastigheter, uthyrning och förvaltning, fastighetsförmedling
M	Verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik	Juridisk och ekonomisk konsultverksamhet, verksamheter som utövas av huvudkontor, arkitekt/teknisk konsultverksamhet, vetenskaplig forskning/utveckling, reklam och marknadsundersökning, veterinärverksamhet
N	Uthyrning, fastighetsservice, resestjänster och andra stödtjänster	Uthyrning/leasing, arbetsförmedling/bemannning, resebyrå-/arrangörsverksamhet, säkerhet/bevakning, fastighetsservice, kontorstjänster och andra företagstjänster
O	Offentlig förvaltning och försvar;	Offentlig förvaltning (stat, kommun, landsting etc)

P	Utbildning	Förskole-/grundskole-/gymnasieutbildning, eftergymnasial utbildning, vuxenutbildning
Q	Vård och omsorg; sociala tjänster	Hälsa-/sjukvård, vård och omsorg med boende, öppna sociala insatser
R	Kultur, nöje och fritid	Konstnärlig och kulturell verksamhet, bibliotek och muséer, spel-/vadhållningsverksamhet, sport-/fritids-/nöjesverksamhet
S	Annan serviceverksamhet	Intressebevakning (t ex branschorganisationer), religiösa samfund, reparationer av datorer/ hushållsartiklar, hår-/skönhetsvård, kroppsvård, begravningsverksamhet
T	Förvärsarbete i hushåll; hushållens produktion av diverse varor och tjänster för eget bruk	Förvärsarbete i hushåll; hushållens produktion av diverse varor och tjänster för eget bruk
U	Verksamhet vid internationella organisationer, utländska ambassader o.d.	Verksamhet vid internationella organisationer, utländska ambassader o.d.

BILAGA 2 BIOEKONOMI

Bioekonomi som möjlig framtidsbransch i Gävle

Swecos statistiska analys och prognos pekar på marginella sysselsättningsökningar inom jordbruk, skogsbruk och fiske. Sysselsättningen i företag inom energi och miljö ser ut att öka, medan sysselsättningsminskning är trolig inom tillverkningsindustrin. I dessa tre branschgrupper finns företag inom det som ekonomer och forskare brukar kalla för bioekonomin, och som nedan belyses.

Definition av bioekonomi

Enligt EU kan bioekonomi förstås som ”produktion av förnyelsebara biologiska produkter och förädling av dessa produkter till mat, foder, biobaserade produkter och bioenergi”. Branschmässigt kan bioekonomin sägas bestå av jordbruk, skogsbruk, fiske och vattenbruk, samt produktion av förnyelsebar energi.²⁷

Av dessa vill Sweco lyfta fram skogsbruk och bioenergi som möjliga framtidsbranscher i Gävle kommun och Gävleborgs län. Bedömningen att branscherna har potential att öka sin konkurrenskraft och sysselsätta fler människor görs utifrån tre faktorer: globala makrotrender, smart specialisering i Gävleborg, samt infrastrukturläget och logistik i Gävleborg.

Globala makrotrender

Flera trender antyder att skoglig bioekonomi kommer bli mer lönsam fram till 2030. Det beror på att skogsodling antas bli mer kostnadseffektiv. Industrin förväntas bli bättre på att ta tillvara på restprodukter från skogsavverkningen och använda dessa i massa- och papperstillverkning. Fler användningsområden har identifierats för restprodukter från massatillverkning. Stockholm Environmental Institute menar att varmare klimat i Sverige, förbättrade växt- och plantmaterial samt effektivare avverkningsmetoder också gör att den årliga nyodlingen av skog i Sverige kan öka med upp emot 25 procent fram till 2050.²⁸

Bioekonomin som andel av Sveriges BNP förutspås växa i takt med att världsekonomin ställs om i en biobaserad riktning. SEI prognostiserar att bioekonomin som andel av Sveriges BNP fram till 2050 kommer öka från dagens 5 procent till 10–15 procent.²⁹ Skogs- och massaindustrin beräknas då liksom nu stå för lejonparten av denna andel. Även om denna omställning befinner sig i ett tidigt stadium kan trender redan idag skönjas i flera branscher, exempelvis:

- *Byggnadsindustrin:* Trävarumaterial har börjat komplettera cement och tegel som byggmaterial, samtidigt beräknas den globala efterfrågan på byggnadsmaterial öka i takt med världsbefolkningen.
- *Kläd- och textilindustrin:* Den globala konsumtionen av textilier kan komma att tredubblas fram till 2050. På grund befolkningsökningen räknar forskare med att mycket odlingsbar mark som idag används för bomullsodling kommer behövas för livsmedelsproduktion. Nya slags bomull kommer sannolikt utvecklas, men samtidigt ökar efterfrågan på material som kan ersätta bomull. Dissolvingcellulosa används redan idag i tillverkningen av kläder och textilier, och svenska skogs- och massaföretag rapporterar att efterfrågan ökar på flera internationella marknader.

---

²⁷ Piotrowski et al. 2016. *European Bioeconomy in Figures*; Rönnlund et al. 2014. *Creating value from bio-resources: Innovation in Nordic Bioeconomy*

²⁸ Skånberg, Olsson och Halding, 2016. *Den svenska bioekonomin: definitioner, nulägesanalys och möjliga framtider*.

²⁹ Ibid.

Smart specialisering

Gävleborg får åtta poäng av tio möjliga på DG Regios bioekonomiska mognadsindex, som mäter mognadsgraden i regionens bioekonomi och innovationssystem.³⁰ Det betyder att Gävleborg är ett av de län i Sverige och EU där näringslivet, offentliga aktörer och akademien har bäst förutsättningar att bedriva ett koordinerat utvecklingsarbete för att svara på en ökad global efterfrågan på skogsbaserad bioekonomi. Gävle kommun kan antas ta olika ledarroller i detta arbete.

Bioekonomi är vidare ett av fem prioriteringsområden i länets smart specialiserings-strategi. Det förefaller således finnas en politisk konsensus regionalt och kommunalt om vikten av att sluta upp kring branschen.

Forskning inom ekonomisk geografi visar att näringslivet i en region inte utvecklas slumpartat. Näringslivet i regioner utanför storstadsområden tenderar att specialiseras inom fåtalet områden som ofta är historiskt förankrade i regionen. Trä-, massa- och pappersindustrin är historiska basnäringar i Gävleborg och företag i hela värdekedjan finns etablerade i regionen. 80 procent av Gävleborgs yta består av produktiv skogsmark, flera storföretag avverkar och planterar skog i länet, och i Karrskär (Gävle kommun) har BillerudKorsnäs en av bolagets största massa- och pappersfabriker med 900 anställda. Många underleverantörer och industrinära småföretag med koppling till fabriken finns i området. Högskolan i Gävle har flera utbildningsprogram och forskning med inriktning mot skogsindustrins näringar. Högskolan bidrar också till skogsföretagens kompetensförsörjning genom de särskilda praktikprogram som studenter får göra på företagen inom ramen för sina utbildningar.

Infrastruktur och logistik

Gävles goda infrastruktur ger företag konkurrensfördelar oavsett bransch. Det gäller framför allt företag i exporttunga branscher som exempelvis skoglig bioekonomi.

Genom Gävle kommun går flera huvudledningar i det stamnät som transporterar elektricitet från norra Sverige till landets södra delar. Processen då massaved förädlas till massaprodukter är mycket energiintensiv. Att som Gävle kommun kunna erbjuda företag tillgång till förnyelsebar och väderoberoende energi är en konkurrensfördel som kan väntas bli viktigare framöver om företag fortsätter ta större hänsyn till hållbarhetsfrågor vid val av etableringsort, så som Facebook gjorde inför etableringen av en serverhall i Luleå kommun.

Marknaden för skoglig bioekonomi är global, och kommer vara det i än högre grad 2030. Trots landets stora skogstillgångar importeras stora mängder flis och massaved till Sverige för att förädlas i svenska massa- och pappersverk. För företag inom skogsbaserad bioekonomi är det därför en stor konkurrensfördel att ligga nära en hamn som Gävle Hamn: Ostkustens största hamn som är specialiserad på export och import av skogs- och oljeprodukter. Hamnens kapacitet kommer under kommande år att utökas med nya lastkajer, pিরer och magasin, samtidigt läggs flera hamnar i Stockholm ner vilket medför en koncentration av sjöburen trafik längs ostkusten till Gävle Hamn. Hamnen förbättras samtidigt specifikt för företag inom skoglig bioekonomi. År 2020 ska ett automatiskt höglager att stå färdigt i hamnen som ökar dess kapacitet att förvara och hantera stora pappersrullar som ska exporteras.

Gävle är även en knutpunkt för järnvägstrafik på Bergslagsbanan, Ostkustbanan och Norra stambanan. En uppgradering av Ostkustbanan med dubbelspår i sydlig och nordlig riktning förstärker denna roll. Vägarna E16 och RV83 korsar varandra i Gävle. Tack vare infrastrukturläget söker

---

³⁰ DG Regio, 2017

sig många logistikföretag till Gävle, vilket ytterligare kan komma att stärka företagens konkurrenskraft.

Intressekonflikter

I Gävle kommuns översiktsplan (ÖP) anges att skogen ska brukas på ett långsiktigt hållbart sätt och att dess värde för naturturism ska bevaras.

Ökad hamnkapacitet medför ökad lastbilstrafik. I dagsläget måste mycket av denna lastbilstrafik passera genom centrala Gävle för att nå hamnen. Det står i konflikt med det behov Sweco har identifierat av att öka stadens attraktivitet i allmänhet och i synnerhet behovet av att skapa nya lägen i centrala Gävle för att främja bland annat hotell- och restauranger, kontorslokaler, kulturfaciliteter och andra verksamheter som är känsliga för ökad trafik.

Fysisk planering för konkurrenskraftigare bioekonomi

För att företag i Gävle ska kunna dra nytta av en ökad global efterfrågan på skogsbaserad bioekonomi, genom att utnyttja sina konkurrensfördelar på området, krävs en ändamålsenlig fysisk planeringen i kommunen. Sweco ser det som avgörande att två planeringsåtgärder som aviserats i ÖP verkligen genomförs:

- Dubbelspårig Ostkustbana, för att minska lastbilstrafiken till hamnen genom Gävles centrum.
- Ny förbindelse mellan riksväg 76 och E4, för att avlasta Hemlingby där bostadsområden uppförs och för att skapa förbättrad tillfart för godstransporter till pappersmassaindustrin vid Karrskär.

Foto: Region Gävleborg

BILAGA 3 BESÖKSNÄRING

Besöksnäringen som framtidsbransch i Gävle

Swecos förutspår att sysselsättningen inom hotell- och restaurangbranschen i Gävle kommer öka kraftigt. Sysselsättningsökningar förutspås också för företag inom personliga och kulturella tjänster. Dessa branscher kan alla sägas tillhöra besöksnäringen.

Definition av besöksnäring

Besöksnäring och turism är två sidor av samma mynt – besöksnäringen är produktion och turismen konsumtion.³¹ Besöksnäringen kan alltså ombesörja flera slags turism; ofta särskiljs privatresenärer från affärsresenärer och konferensresenärer.

Vedertagna avgränsningar av besöksnäringen saknas, eftersom företagens geografiska lokalisering kan ha större betydelse än branschtillhörighet för turismens andel av omsättningen. En försiktig definition ger vid hand att besöksnäringen omfattar företag vars omsättning till övervägande kommer från turism och som därför är beroende av turism för att kunna anställa personal. Turistsatteliträkenskaper, en datainsamlingsmetod som mäter turismens omfattning i ekonomin, visar att turismen i Sverige skapar flest jobb inom hotell- och restaurangbranschen, varuhandeln, kultur och rekreation, samt inom resebyråer och turistservice.³²

Besöksnäringen i Gävle 2018

Statistik över turism visar att Gävleborg är ett av de mindre besökta länen i Sverige. Räknet i antal gästnätter placerade sig Gävleborg 2014 på jumboplats bland Sveriges län. År 2018 hade Gävleborg klättrat till plats 17, mätt i logiintäkter per invånare. Antalet gästnätter ökade mellan 2016 och 2017 med, 5 %, en hög men inte exceptionell ökning jämfört med andra län.³³

Turismen i Gävleborg har ytterligare ett kännetecken. Ingenstans i Sverige är andelen utländska gästnätter så låg som i Gävleborg (9 %. Sverige: 25 %).

Politiska mål för besöksnäringen

Besöksnäringen är ingen styrkenäring i Gävleborg. Det finns dock politiska ambitioner att arbeta strategiskt för att främja besöksnäringens och göra den mer betydelsefull för sysselsättningen i länet. I Gävle kommuns översiktsplan ägnas störst fokus åt naturturism, men det framgår inte vilka konkurrensfördelar som utmärker Gävle framför andra kommuner med liknande ambitioner. Besöksnäringstrategin för Gävleborgs län säger att tre målgrupper, om vilka mycket lite nämns, ska prioriteras i arbetet med besöksnäringen:

- *Aktiva familjer*. Nyckelord: naturturism, sevärdheter, nöjesaktiviteter.
- *"Wealthy healthy older people"*. Nyckelord: naturturism, kulturfaciliteter, kulinarisk turism, sevärdheter.
- *Corporate meetings* – kongresser, företagsmöten och konferenser. Nyckelord: arrangemang och event.

Strategierna visar att det finns en insikt i vikten av att det offentliga samarbetar med näringslivet för att främja besöksnäringen. Båda strategierna fokuserar dock på konsumentensida (turismen) och negligerar produktionsida (besöksnäringen). Det görs heller inga analyser av konkurrerande destinationer.

---

³¹ Tillväxtverkets definition av turism är "människors aktiviteter när de reser till och vistas på platser utanför sin vanliga omgivning för kortare tid än ett år för fritid, affärer eller andra syften".

³² Tillväxtverket, 2017

³³ Ibid.

Två organisationer i Gävle kommun arbetar heltid med att främja turism och koordinera besöksnäringen. Gävle Turistcenter är ett auktoriserat turistcenter som hjälper människor med information och bokningar till besöksmål och event i kommunen. Gävle Convention Bureau, ett samarbete mellan näringslivet och kommunen, arbetar specifikt med affärsresor och då främst kongresser och affärskonferenser.

Vilken turism kommer besöksnäringen ombesörja 2030?

Swecos översiktliga bedömning att besöksnäringen kommer sysselsätta fler människor i Gävle bygger på fyra observationer av utvecklingen fram till 2030.

1. *Ökat resande.* Utlänningars resande till Sverige förväntas fortsätta att öka i och med att resor blir billigare och den globala medelklassen växer. FN:s världsturismorganisation UNWTO förutspår kommer öka med 90 procent fram till 2030.³⁴
2. *Enklare att marknadsföra av destinationer.* Digitaliseringen fortsätter att revolutionera hur resor bokas och information delas. Företagare inom besöksnäringen ges ständigt nya förutsättningar att marknadsföra destinationer och erbjudanden till flera kundsegment på nya marknader.
3. *Befolkningsökning och urbanisering.* Ökad befolkning i Gävle ger fler företag och myndigheter i kommunen och med dem kommer en ökade pendling och fler affärsresenärer. Att Gävle är en knutpunkt för bilburen och spårburen trafik – samt sjögående handel via expanderande Gävle hamn – skapar en större genomströmning genom kommunen.
4. *Gävles geografiska läge.* Närheten till tillväxtregionerna Stockholm-Mälardalen och Uppsala påverkar besöksnäringen på flera sätt. Det kan bidra till ökad arbetspendling mellan städerna. Det kan också främja privatresandet till Gävle. Såväl i Sverige som globalt går turismen främst till storstäder, och trenden har förstärkts ytterligare med 00-talets ökade turism till Sverige. Upprustningen av Ostkustbanan kommer avsevärt förkorta restiderna med tåg till Gävle från närbelägna Arlanda, Stockholm-Mälardalen och Uppsala.

Mot denna bakgrund kan följande slutsatser dras om de huvudgrupper av turister som kommunen avser att fokusera på.

Affärs- och konferensresenärer. Affärs- och konferensresandet har ofta avfärdats som inkomst-källa eftersom digitaliseringen gjort digitala möten möjliga, och därmed – har det påståtts – fysiska affärsmöten och konferenser alltmer överflödiga. Utvecklingen har dock, som så ofta med digitaliseringens påverkan på ekonomin, visat sig vara mer komplex än så. Antalet affärs- och konferensresor har fluktuerat snarare än minskat. Konjunkturläget har spelat roll – i Sverige har dessa resor ökat under den pågående högkonjunkturen. Tre av fyra punkter (2-4) i listan ovan talar för att affärsresandet till Gävle kan växa framöver och därigenom gynna kommunens besöksnäring, utan större ansträngningar från kommunens sida. Kombinationen av befolkningsökning (växande näringsliv), kortare restider och närheten till Arlanda och tillväxtregionerna Uppsala samt Stockholm-Mälardalen ger Gävle tre konkurrensfördelar i de sammanhang som destinationer konkurrerar om denna turism.

Privatresor. Punkterna 1 och 4 talar för att Gävle kan dra nytta av ökad privatturism till Sverige, i synnerhet till Stockholmsregionen. Det är inom det privata segmentet som svensk turism ökar mest. På denna punkt finns det i kommunen redan strategier och EU-projekt (bl.a. ERUF-projektet *Etableringsprojektet*) som sannolikt kommer följas upp med nya insatser. Samtidigt är det tydligt att Gävles konkurrensfördelar inom området är svagare än inom affärs- och konferensresor. Konkurrensen från andra destinationer är stenhård. De naturnära stadsmiljöer som framhävs i ÖP som Gävles stora dragningskraft är något många svenska och skandinaviska kommuner kan konkurrera med. Det finns därför ingenting som talar för att kommunen bör öka sina ansträngningar för att öka denna turism.

Effekter av ökad turism

Ökad turism stärker sysselsättningen inom hotell- och restaurangbranschen. Ökningen samspe-lar med befolkningsökningen och handelns minskning i centrala Gävle, som flera respondenter

---

³⁴ Ibid.

tror kommer bidra till ökad sysselsättning i centralt belägna kulturverksamheter, vilket i sin tur kan öka intäkterna från turism.

Sysselsättningseffekter i hotell- och restaurangbranschen kan bidra till att minska arbetslösheten och främja integrationen av nyanlända på arbetsmarknaden. Branschen sysselsätter primärt – men inte enbart – människor med gymnasieutbildning eller lägre. Endast 3 procent av arbetsgivarna inom besöksnärsnära branscher i Gävleborgs län uppger att de har svårt att hitta kompetens.³⁵ Detta avspeglar en brist på jobb med lägre kvalifikationskrav i länet, och därmed matchningsproblematiken på arbetsmarknaden som i sin tur är relaterad till de låga utbildningsnivåerna i länet och svårigheterna att integrera nyanlända på arbetsmarknaden.

Andra effekter av ökad turism är en ökad beläggning på hotell och krav på utökad kapacitet och nya linjer i stadens kollektivtrafik. År 2017 var kapacitetsutnyttjandet på hotellrum i länet 49,1 procent (Riket: 58,2).³⁶ Hotell i centrala Gävle har sannolikt högre kapacitetsutnyttjande än i övriga länet. Det är dock svårt att säga vad detta innebär för besöksnäringens utveckling fram till 2030. Som referens kan nämnas att hotellen i Stockholm stad prognostiseras ha en beläggningsgrad på 73 procent 2020 vilket kommer innebära att en kapacitetsbrist uppstår som periodvis riskerar bli svårartad; balans mellan utbud och efterfrågan råder omkring 57 procent, enligt en rapport från Stockholm Business Region.³⁷ Det är svårt att säga om samma siffror kan användas i Gävle kommun.

Hur kan kommunen planera för en ökad besöksnäring?

För att maximera Gävles förutsättningar att öka sysselsättningen inom besöksnäringen, bör kommunen vidta flera åtgärder i sitt arbete med fysisk planering och näringslivsfrämjande:

- (1) Aktivt arbete för att stärka företagsklimatet i kommunen. Företag i restaurangbranschen behöver många tillstånd och tät kontakt med myndigheter.
- (2) Säkerställ att Gävle Turistcenter och Gävle Convention Bureaus har resurser att kontinuerligt arbeta för att marknadsföra kommunen för affärsresenärer och konferensgäster. Digitalisering medför inte bara bättre förutsättningar att marknadsföra sig själv, utan också ökade krav på att ständigt följa upp turisttrender, kommunikationsmetoder och konkurrerande destinationers arbete. Sweco rekommenderar att kommunen tar fram en analys av konkurrerande destinationer inom tågavstånd från Stockholm-Mälardalen.
- (3) Följ kapacitetsbeläggningen på stadens hotell kontinuerligt genom nära kontakt med hotellföretagare och inhämtning av statistik.
- (4) Utvärdera kapaciteten i kommunens yrkesutbildningar inom hotell- och restaurang för att säkerställa en effektiv kompetensförsörjning av yrken som kräver vidareutbildning.

---

³⁵ Tillväxtverket, 2015

³⁶ SCB, 2018

³⁷ Stockholm Business Region, 2017